

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

MASTEROPPGAVE

Studieprogram:MGL350M 1 Masteroppgave i samfunnsfag, grunnskolelærerutdanning 1.-7.	Semester: Vår År: 2023
Forfatter:Sondre Thoresen Tendeland	
Veileder: Frode Fanebust	
Tittel på masteroppgaven: «Målet er å lære barna til å gjøre alt for nasjonens liv»: Hvordan kom Norges Lærersambands ideologi og skolepolitikk frem gjennom tidskriftet <i>Den Norske Skole</i> ? «The aim is to teach the children to everything for the life of the nation”: How did Norges Lærersambands ideology and school politics come through in the publication <i>Den Norske Skole</i> ?	
Emneord: Samfunnsfagdidaktikk, samfunnsfag, Nasjonal Samling, Norges Lærersamband, Den Norske Skole, Orvar Sæther, okkupasjon	Antall ord:23 832..... + antall vedlegg/annet:1..... Stavanger, ...31.05.2023.....

Innhold

Forord	5
Sammendrag.....	6
Innledning	7
Oppgavens relevans og tidligere forskning	7
Avgrensninger i oppgaven	8
Oppgavens oppbygging.....	8
Teori og metode	10
Diskursanalyse	10
Steg 1: Finn tekster å analysere / Steg 2: Ta på deg kritisk-analytiske briller	11
Steg 3: Gjør deg kjent med feltet / Steg 4: Gjør deg kjent med teksten og konteksten	12
Steg 5: Undersøk hva teksten gjør og hvordan den gjør det	12
Hva er tekstens påstander?	13
Hvilke identiteter er med, og hva slags rolle får de spille?.....	14
Hvem tjener på denne fremstillingen, og hvem taper på den?	14
Hva er utelatt?	14
Hvordan skal disse spørsmålene bli brukt?.....	15
Kort om situasjonen i skolen under okkupasjonen og relevant ideologi	16
Innledning.....	16
Skolestruktur	16
Norges Lærersamband.....	18
Læreraksjonen	19
Relevante personer	19
Ragnar Sigvald Skancke.....	19
Orvar Sæther	20
Ideologi.....	21
Fascisme og noen tidlige utsagn fra NS.....	21
Hitler eller Quisling?.....	22
Analyse	26
Innledning.....	26
Lærersambandets forståelse av seg selv	26
“Første side av første blad “!”, uten forfatter.....	26
“Landslæder Orvar Sæther om Norges Lærersamband”, Orvar Sæther	28
“Lærersambandet”, Ellen Haugseth	31
“Norges lærersamband, det store framsteget”, Ph. Bing	32
“Lærersambandet”, Orvar Sæther.....	32
“Norges lærersambad 5. Februar 1942 – 5. Februar 1943”, Orvar Sæther	35
Den ideologiske kampen i lærersambandet.....	36

Fridtjof Nansen som folkeoppseder, Hallvard Tveiten	36
“Norges nyreiseing”, L.H.K.....	38
“Kirkens stilling i dag”, Sigmund Feyling	40
“Norsk folkeoppseding” John S. Volle	41
“Det norske folketoet”, H. Wasenden	43
“Oppfostringsidealer i Bulgaria”, Ljubomir Russef	43
“Samfunnets grunnfundament”, J. Eldal	44
Lærersambandet og skolen	45
“Raselæren”, Sigurd Saxlund.....	45
Tyskundervisning i folkeskolen”, H.F. Bang	46
“Historien i skolen”, J. Eldal	46
Sagatida i Norgesskolen, Hallvard Tveiten	47
“Grunnsyn i oppdragelsen”, Orvar Sæther	47
“Sveriges folkeskole 100 år”, Mathias Borgersen.....	50
“Skolen i går og i dag”, Halstein Sjølie	50
“Skoleoppfostring i Japan”, M. Kamitake.....	53
“Den nye tids skole”, Orvar Sæther.....	54
“Lærebokspørsmålet”, J. Eldal	58
“Aktuelle skoleproblemer 1. Likhet og rase”, Orvar Sæther.....	59
“Hvorfor nasjonalhøgskulen?”, Willy Klevenberg.....	60
“Aktuelle skoleproblemer II Frihet og autoritet”, Orvar Sæther	62
Departementets pragmatisme.....	65
Generelle observasjoner i Den Norske Skole	67
Hvilken diskurs fremmes i Den Norske Skole?	68
Hvilket tanke sett er det som fremmes?	68
Hva slags handle- og væremåter fremmes?	70
Hva slags samfunnsmessige konsekvenser hadde eller kunne en slik fremstilling tenkes å få?	70
Avslutning	72
Vedlegg.....	74
Innholdsfortegnelse av hele samlingen av Det norske skoleblad	74

Forord

Inspirasjonen for denne oppgaven kom blant annet fra en komedie film med navnet “JoJo Rabbit”, som handler om en gutt i Nazi-Tyskland som hadde Adolf Hitler som fantasivennen sin. Det satte meg på sporet om hvordan skolen kan bli brukt til å kunne indoktrinere barn i autoritære land, som i Norges sammenheng er det nærmeste vi har Norge i okkupasjonstiden. Dette førte meg videre til å finne ut om tidsskriftet *Den Norske Skole* publisert av Norges Lærersamband.

Dette ble gjennomført med stor støtte fra veileder Frode Fanebust som hjalp og oppmuntret meg til å stå på og jobbe. Han hjalp med gode samtaler og var stadig tilgjengelig til å hjelpe ved behov. Jeg må også takke Harald F. Wollebæk fra Utdanningsnytt som lot meg komme til Oslo og inn i kontorene deres for å skanne Den Norske Skole, og lot meg låne det jeg ikke rakk å skanne der med hjem for å fullføre arbeidet.

Jeg vil også takke venner og familie som har hørt på (med varierende interesse) når jeg forteller om oppgaven. Spesielt Anders Bellesen, Marius Johan Holen, Bjørnar Kristiansen og Peter Sundberg som jeg har studert med i 5 år med varierende effektivitet. Spesielt min søster Mari Thoresen Tendeland som har påpekt alle setningene som startet med “men” og andre ortografiske flauter som forhåpentligvis er helt borte nå.

Sammendrag

Med utgangspunkt i tidskriften Den Norske Skole har jeg i denne oppgaven undersøkt ideologien og skolepolitikken til Norges Lærersamband, som publiserte dette tidsskriftet. Norges Lærersamband er en organisasjon som ble etablert for å være et mellomledd mellom lærere og stat. Ved å ta i bruk artiklene i en diskursanalyse blir det gått gjennom flere artikler publisert i bladets levetid, som er fra mars i 1942 til april i 1945.

Funnene er at det hverken er et samlet ideologisk syn eller skolepolitisk syn som kommer til syne i bladene. Innen ideologien finner man blant annet pangermanere, som gjerne ønsker å bli en del av et stor-tysk rike med Tyskland som makthaveren. Man finner også nasjonalister som setter Norge først og ønsker et selvstendig Norge. Blant nasjonalistene kan man og finne de som er for et europeisk forbund som er satt opp av frie nasjonalstater. Ut fra de artiklene som har blitt valgt ut i denne oppgaven, kan mye tyde på at Norges Lærersamband lener seg mer mot det nasjonalistiske. Det er også preg av sosialister som får frem sin stemme, men også det gjerne med en nasjonalistisk tvist.

Innen skolepolitikken er det heller ikke et samlet syn. Her finner man blant annet de som ønsker å forme skolen og klasserommet for å sørge for at de mest begavede får den best mulige utdanningen de kan få. Det er noen andre igjen som da har et skolesyn som innebærer å gjøre det best mulig for alle, hvor de hevder at det er best for samfunnet om alle finner sin plass og kan bruke sine evner best mulig for å bidra til samfunnet. Det bladene også viser, er at disse artiklene er synspunkter om hvordan skolen burde være, og ikke beskriver en politikk som faktisk blir gjennomført. I departementsskrivene ser vi mer realiteten av hvordan skolen er, og det er for eksempel ikke før i juni 1944 raselæren kommer på plass i pensum og læreplan. Disse skrivene viser at det er problemer som er gjenkjennelige i dagens skole som også preger datidens skole, som at elever ikke får all den tilpassede opplæringen de har behov for på grunn av manglende ressurser.

Innledning

Utgangspunktet for oppgaven er å undersøke Norges Lærersambands funksjon, ideologi og skolepolitikk. Problemstillingen er denne:

Hvordan kom Norges Lærersambands ideologi og skolepolitikk frem gjennom tidsskriftet Den Norske Skole?

Norges Lærersamband var en organisasjon etablert i 1942, som skulle fungere som et mellomledd mellom lærere og staten. Sambandet var aktivt frem til krigens slutt i 1945. Norges Lærersamband publiserte et månedlig tidsskrift med navnet Den Norske Skole, og gjennom dette bladet skal sambandets funksjon, ideologi og skolepolitikk undersøkes. Poenget her er også at bladet er eksplisitt fra deres perspektiv gjennom det de selv publiserer. Bladet var et medlemsblad for de som var medlemmer i Norges Lærersamband, det var også en organisasjon du var lovpålagt å være medlem i om du skulle være lærer i den norske skolen.

Det er blitt gjort mye forskning på selve motstandskampen til lærerne i okkupasjonstiden. Denne oppgaven vil gi et innblikk i hva var det lærerne faktisk kjempet *mot*.

Oppgavens relevans og tidligere forskning

Boken til Nicola Karcher, *Kampen Om Skolen* og masteroppgaven *En ny ånd i skolen* til Andreas Bagås Lien har vært sentrale og har gått innom lignende tematikker.¹² *Kampen Om Skolen* blir brukt som en historisk gjennomgang av forløpet av hendelser og om den generelle skolestruktur som var i Norge i okkupasjonstiden. Karcher påpeker her at det ikke har blitt gjort en enkeltstudie på organisasjonens ideologi og syn på skolen, siden hennes fokus rettes mot sambandets ideologi.³ Lien i *En ny ånd i skolen* har et delkapittel om Norges Lærersamband og Den Norske Skole, men fokuset i hans oppgave ligger kun i 1942. Når det gjelder bladet og organisasjonen er det ideologien som står i fokus hos Lien også, selv om han ikke helt utelukker det som er relatert til selve skolen.

Denne oppgaven vil hovedsakelig fokusere på hele bladet fra første til siste utgave, og bygger dermed videre på arbeidet til Karcher og Lien. I første del av analysen er fokuset på hvordan Norges Lærersamband

¹ Karcher, 2018

² Lien, 2013

³ Karcher, 2018, s. 80

beskriver seg selv, og hvilken funksjon organisasjonen skulle ha. I neste del ser jeg på ideologiene som er synlige i bladet, hvor man blant annet har nasjonalister, pangermanere, nasjonale sosialister, osv. Disse forskjellige ideologiene vil bli forklart grundigere senere i oppgaven, og i den forbindelse blir Øystein Sørensens bok *Hitler eller Quisling: ideologiske brytninger i Nasjonal Samling, 1940-1945* brukt.⁴ Til slutt blir fokuset rettet mot det av konkret skolepolitikk som blir presentert i bladene, og dette blir vurdert opp mot departementsskriv som gir oss en antydning til hva som faktisk ble satt ut i skolen, som for eksempel når raselæren ble satt inn i læreplanen. I denne oppgaven forsøker jeg dermed å gå dypere i flere artikler direkte fra *Den Norske Skole* enn hva Lien og Karcher gjorde i sine tekster.

Avgrensninger i oppgaven

I kildematerialet som oppgaven tar utgangspunkt i, som er bladene *Den Norske Skole* er det nærmere 300 artikler. I oppgavens vedlegg er det en nesten fullstendig oversikt over hva som er i bladene, sortert etter forfattere. Grunnen til at oversikten er *nesten* fullstendig er at ikke alt ble vurdert relevant, og da hovedsakelig spaltene “Bygd og by” og bokanmeldelser. Bygd og by var typisk hilsener til lærere som blant annet skulle pensjonere seg eller hadde bursdag. Det som er verdt å merke med lærerne som fikk en hilsen så var det ikke tydelige tegn på krav om at denne læreren var NS-vennlig. Igjen er det omtrent 300 artikler i bladene fra 1942 til 1945, og en kan ikke ta i bruk alle i en masteroppgave. Blant annet finnes artikler som fungerte som bruksanvisninger til hvordan en for eksempel lager et par votter eller en kjelke. Disse blir ikke tatt med i oppgaven. Når jeg ser på oversikten i vedlegget over alle artiklene, ser jeg likevel stadig artikler som ser relevante ut og som burde bli med i oppgaven, men man har uheldigvis begrenset med plass i oppgaven. Det viser uansett at det er flere muligheter til å bruke dette kildematerialet i andre oppgaver eller tekster.

Oppgavens oppbygging

Innledningsvis beskriver jeg her problemstillingen, tidligere forskning, oppgavens relevans og hvilke avgrensninger som er gjort.

⁴ Sørensen, 1989

Videre legges metodedelen frem, og hvilken type analyse som skal bli brukt i oppgaven. I denne oppgaven blir det brukt diskursanalyse som blir presentert av Johannesen, Rafoss og Rasmussen i boken *Hvordan bruke teori? : nyttige verktøy i kvalitativ analyse*.⁵

Deretter kommer det noe kontekst rundt hvordan skolestrukturen er i Norge i okkupasjonstiden og det blir lagt frem noen korte biografier på enkeltpersoner som er sentrale. Videre blir ideologiene som kommer frem i oppgaven forklart nøyere, først på et generelt nivå med fascismen, så mer spisset inn på aktuelle fløyer i NS, blant annet nasjonalister og pangermanere.

I neste del kommer «innmaten» i oppgaven, selve analysen, der artiklene fra *Den Norske Skole* blir aktivt brukt og diskutert. Først vil artiklene om selve Norges Lærersamband bli gjennomgått, deretter ideologi, og til slutt skolepolitikk. Fotnoter til artikler fra *Den Norske Skole* refererer til forfatteren av artikkelen, året det ble publisert og sidetallet i særtrykket over fire bind der årgangene er samlet. Sidetallet med andre ord ikke siden i det faktiske bladet slik det en gang ble publisert, men siden i det bindet der det er å finne i Utdanningsnyttts arkiver. Bladene er samlet i årganger, så alle bladene fra 1942 er i et bind, alle bladene fra 1943 i et bind, osv.

Etter at alle artiklene som blir brukt er diskutert og behandlet, tas en oppsummerende diskusjon i form av en diskursanalyse, før det konkluderes.

⁵ Johannesen et al., 2020

Teori og metode

Diskursanalyse

Kildematerialet som blir tatt til bruk i denne oppgaven er publiserte verk fra organisasjonen Norges Lærersamband. Det er da *Den Norske Skole* som er det primære kildematerialet. Det var et blad som ble publisert av Norges Lærersambandet til deres medlemmer. Medlemmene er lærere i Norge. For å analysere dette vil jeg ta i bruk diskursanalysen som blir presentert i boken *Hvordan bruke teori?: nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Som forfatterne her også sier er det mange måter å gjøre en diskursanalyse på.⁶ Definisjonen de bruker for å beskrive diskursanalyse i denne boken er som følger “en **diskursanalyse** er en kritisk analyse av etablerte tenke-, skrive- og snakkemåter”.⁷ Videre beskriver de det de mener er hovedpoenget med diskursanalyse, “[...] å stille kritiske spørsmål til den versjonen av virkeligheten folk fremsetter som sann, riktig, selvfølgelig og meningsfull»⁸ Det er nettopp dette som skal bli gjort i denne oppgaven, *Norges Lærersamband* fremstiller en variant av deres sannhet i deres blader, og det er det som skal analyseres for å forsøke å få en forståelse av deres ideologi og skolepolitikk. Videre skriver Johannessen Rafoss, og Rasmussen at:

Grunnsteinen i diskursanalysen er derfor denne: å undersøke hvordan bestemte måter å tenke og snakke om verden på (diskurser) fremhever og legitimerer bestemte handlingsformer – handlingsformer som bidrar til å skape, opprettholde og endre samfunnet som sosial virkelighet.⁹

Det som også må bli tatt til betraktning er bladenes representasjoner av ulike saker og idéer. Johannessen, Rafoss og Rasmussen definerer representasjoner som dette: “En **representasjon** er en språklig fremstilling av et fenomen”.¹⁰ Dette vil være relevant i de sammenhenger hvor *Den Norske Skole* til tider beskriver diverse hendelser som skjer i løpet av krigen, da dette helt sikkert vil være en fremstilling med en annen vinkling enn vi ville beskrevet hendelsen i vår tid. Hvordan

⁶ Johannessen et al., 2020, s. 52

⁷ Johannessen et al., 2020, s. 51

⁸ Johannessen et al., 2020, s. 52

⁹ Johannessen et al., 2020, s. 68

¹⁰ Johannessen et al., 2020, s. 54

de fremstiller hva de gjør med skolen er ikke nødvendigvis hvordan det virkelig skjedde. De har jo og perspektivet fra aksemaktenes side under krigen, som ikke er det etterkrigsperspektivet vi er kjent med.

Selve begrepet diskurs beskriver Johannessen et al som “en kollektiv forståelsesramme”.¹¹ De eksemplifiserer at i en biologisk sammenheng handler kjønn om celler og kromosomer, men i andre sammenhenger kan kjønn handle om blant annet identitet. Når man jobber med tekster som *Den Norske Skole* må man kjenne til utgangspunktet til teksten for å forstå meningen, og huske at når de skriver om nasjonalsosialisme vil det være i en fra et annet perspektiv enn det man er vant til.

Johannessen et al presenterer tre faktorer som gjør en tekst relevant for diskursanalyse, de fremmer bestemte tankesett, væremåter og handlemåter.¹² Med tanke på disse faktorene vil bladet *Den Norske Skole* være høyst aktuelt for en diskursanalyse

Johannessen et al presenterer en slags oppskrift for arbeidsprosessen når man jobber med diskursanalyse. Her er ikke hensikten å gjenfortelle den, men i stedet å tydeliggjøre metodevalgene og arbeidsmåtene for analysen jeg skal gjøre ved hjelp av stegene de presenterer.

Steg 1: Finn tekster å analysere / Steg 2: Ta på deg kritisk-analytiske briller

Her presenterer de to datainnsamlingsstrategier, en hvor man har noen forhåndsutvalgte tekster, og den andre hvor du tar utgangspunkt i et begrep eller konsept for å finne relevant data ut i fra det.¹³ I denne oppgaven blir det tatt utgangspunkt i bladene *Den Norske Skole* som ble publisert omtrent hver måned fra 1942 til 1945. I disse bladene blir det nevnt mye annen litteratur, enten det er bokanmeldelser eller snakk om bøker som skal bli pensum. Der det er aktuelt og relevant vil nevnt litteratur også bli tatt med i analysen.

Det de mener med å ta på “kritisk-analytiske briller” er at “måten vi forstår og snakker om [et tema], får samfunnsmessige konsekvenser - det påvirker hva slags rolle [temaet] får i et samfunn”.¹⁴ Måten visse ideologier blir fremstilt kan påvirke hvordan folk ser på ideologien. Helt

¹¹ Johannessen et al., 2020, s. 58

¹² Johannessen et al., 2020, s. 70

¹³ Johannessen et al., 2020, s. 73

¹⁴ Johannessen et al., 2020, s. 74

enkelt kan man si at en artikkel som stiller nasjonalisme i et positivt lys kan gjøre at leserne også får den samme forståelsen av nasjonalisme. I det minste kan man anta at det er hensikten.

Steg 3: Gjør deg kjent med feltet / Steg 4: Gjør deg kjent med teksten og konteksten

Her skal man sette seg inn i tematikken for oppgaven, for eksempel ved å lese sekundærlitteratur.¹⁵

Det var gjennom boken *Kampen om skolen: nazifisering og lærerenes motstand i det okkuperte Norge* (sekundærlitteratur) jeg lærte om *Den Norske Skole* som er blitt primærlitteraturen. Annen relevant litteratur blir nevnt og til dels diskutert tidligere i oppgaven. Disse verkene er viktige for å bygge opp en forståelse om samfunnet på tiden når *Den Norske Skole* blir publisert.

Man skal i tillegg ta tekstens kontekst i betraktning: Hvem er leseren, hvor blir det publisert og i hvilken sammenheng?¹⁶ Målgruppen for *Den Norske Skole* var lærere som var medlem i Norges Lærersamband, som også var en organisasjon en var lovpålagt å være medlem i om en skulle være lærer i okkupasjonstiden¹⁷. Det er ikke kun et ideologisk blad hvor de skriver om Nasjonal Samlings politikk, men de skriver også om praktiske tips til hvordan en lager diverse ting i for eksempel kunst og håndverk. Vi skal ikke se bort fra at det kan være politikk i kunstrelaterte artikler, og selv om det kanskje ikke er noe eksplisitt ideologisk i artikkelen om Edvard Grieg, er det ikke urimelig å tenke at det er en implisitt nasjonalistisk agenda.

Steg 5: Undersøk hva teksten gjør og hvordan den gjør det

Her kommer de tre faktorene for diskursanalyse inn igjen,

1. Hvilket tankesett er det som fremmes?
2. Hva slags handle- og væremåter fremmes?
3. Hva slags samfunnsmessige konsekvenser har eller kan en slik fremstilling tenkes å få?¹⁸

Det første spørsmålet kan være det som er mest tydelig for leseren, men det kan også være godt skjult. Det behøver ikke å være slik at de legger alt eksplisitt frem, kanskje må vi lese litt mellom

¹⁵ Johannessen et al., 2020, s. 74

¹⁶ Johannessen et al., 2020, s. 75

¹⁷ «Departementsskriv», 1942a, s. 84

¹⁸ Johannessen et al., 2020, s. 76

linjene. Vi skal altså se på tankesettet i sammenheng med ideologi og hvordan det kommer frem i bladene. Da vil det være fokus på om det var en tydelig favorisering av enten det norske eller det tyske. Med det vil man se blant annet på hvor mye fokus det er på norske eller tyske kulturelle fenomener, personer og historiske hendelser.

Går vi videre til handle- og væremåter så vil vi blant annet kunne se hvilke persontrekk som stilles positivt frem, og da gjerne forskjellige for kvinner og menn. Det som også ville vært relevant er om de omtaler andre nasjoners eller etnisiteters stereotypiske persontrekk og hvordan de blir beskrevet. Hvilke ideologier blir trukket frem, hvordan ønsker de at skolen skal være, og lignende.

Hvilke samfunnsmessige konsekvenser disse bladene kan ha er kanskje ikke tydelig ved første øyekast, særlig ikke om en kun ser på bladene i seg selv. Dersom vi setter bladene inn i den helhetlige konteksten i perioden bladene kom ut, blir det kanskje mer tydelig. Det er visse faktorer som måtte på plass for at dette bladet i det hele tatt skal eksistere. For det første er det et okkupasjonsstyre i Norge på denne tiden under Tyskland og NS, som har bestemt at alle lærere er lovpålagt å være i den samme organisasjonen. Organisasjonen de oppretter er altså Norges Lærersamband, som er de som publiserer bladet *Den Norske Skole*. En konsekvens av av dette er protester mot denne organisasjonen, der mange lærere ble arrestert og en betydelig andel ble tvangssendt til arbeidsleir i Kirkenes.

Mot slutten av kapitlet presenterer Johannessen et al noen analytiske spørsmål som kan være nyttige å ta utgangspunkt i.

Hva er tekstens påstander?

Ved å stille dette spørsmålet kan man oppsummere tekster med en liste med argumentene som blir brukt for å fremme tekstens påstand.¹⁹ Det vi også kan se på da er hvilke argumenter som presenteres i teksten som støtter tekstens påstand, men også hvilke som utelates eller blir tatt for gitt.²⁰ Blir det for eksempel begrunnet hvorfor Lærersambandet mener at Nasjonal Samling er løsningen for Norge, eller er det en selvfølge fra deres perspektiv som det ikke er behov for å begrunne?

¹⁹ Johannessen et al., 2020, s. 79

²⁰ Johannessen et al., 2020, s. 79

Hvilke identiteter er med, og hva slags rolle får de spille?

Her er det snakk om hvilke «merkelapper» som blir satt på folk.²¹ Det er naturligvis tvilsomt om for eksempel Quisling blir presentert med de samme merkelappene i litteraturen til *Lærersambandet* som i litteraturen til en motstandsgruppe. Vi kan også få et inntrykk av deres synspunkt på forskjellige personer, folkegrupper og nasjoner med hvilke ord de velger å bruke for å beskrive dem. Her kan vi i tillegg se på hvem som får en stemme i *Den Norske Skole*, hvem er det som får fremme sine meninger og hvilke stemmer som utelates. I hvilken grad ser man at noen som er kritiske til NS og okkupasjonen får tilgang til å skrive for *Den Norske Skole*?

Hvem tjener på denne fremstillingen, og hvem taper på den?

Her sier Johannessen et al at “i en diskursanalyse er man ofte opptatt av å synliggjøre handlingene og de posisjonene det handles fra”.²² Videre sier de, “[...] om teksten bidrar til å opprettholde eller utfordre *maktforhold* i samfunnet”.²³ Tekstene som er primærkilde materialet er åpenbart skrevet fra en maktposisjon, det er NS som styrer landet i samarbeid med tyskerne. Med dette kan vi se etter artikler hvor de skriver om deres rolle i samfunnet som makthavere. Skriver de om makten deres som om den er fast i stein, eller må de forklare hvorfor og hvordan de har makten i Norge?

Hva er utelatt?

Dette beskriver Johannessen et al som et kontrollspørsmål en kan bruke i enhver av de tidligere spørsmålene.²⁴ Denne delen kan være spennende og vise i hvor stor grad de forsøker å kontrollere nyhetsbildet. Hva sier de om for eksempel læreraksjonen, dersom de sier noe i det hele tatt? Å styre mediebildet handler ikke bare om å styre vinklingene på sakene som er aktuelle, men i tillegg å styre hvilke saker som i det hele tatt får oppmerksomhet.

²¹ Johannessen et al., 2020, s. 81

²² Johannessen et al., 2020, s. 82

²³ Johannessen et al., 2020, s. 83

²⁴ Johannessen et al., 2020, s. 82

Hvordan skal disse spørsmålene bli brukt?

Disse spørsmålene vil ikke nødvendigvis få sine egne spalter, men vil være spørsmål som kan bli svart underveis i teksten. For eksempel i spørsmålet om identiteter, vil det være noe som blir spesielt fokusert på i de artiklene som handler om ideologi, der det påpekes om det er nasjonalistisk eller pangermansk perspektiv i artikkelen. I en artikkel vil det være implisitte henvisninger til lærerne som blir sendt til arbeidsleir i Kirkenes, og det vil bli diskutert hva er det som blir utelatt. Spørsmålet om hvem som tjener på budskapet er også relevant i ideologiske artikler, siden det er trolig de som står for budskapet og får spredd det som tjener på det. I det minste vil de antakelig selv ha den oppfatningen.

Kort om situasjonen i skolen under okkupasjonen og relevant ideologi

Innledning

I dette kapittelet blir det presentert noe kontekst før jeg går videre inn på de faktiske bladene. Helt konkret blir det først en kort gjennomgang av hvordan skolen var strukturert i Norge. Det vil også være en kort forklaring av hva Norges Lærersamband er, noe som vil bli mer utfyllende gjennomgått i oppgaven. Deretter kommer det en kort biografi om to personer: Ragnar Sigvald Skancke, som var Kirke- og Undervisningsminister i okkupasjonstiden og var den som var høyest oppe i utdanningssystemet fra norsk side. Orvar Sæther var på sin side lederen av Norges Lærersamband. Videre foretas en kort ideologisk gjennomgang av de relevante ideologier, først noe generelt om fascismen, deretter spesifikt på de forskjellige ideologiene som fantes innad i NS.

Skolestruktur

Det var tre aktører som preget skolepolitikken i det okkuperte Norge: det tyske Reichskommissariat, Nasjonal Samling og Kirke- og undervisningsdepartementet.²⁵ Det var viktig for Nasjonal Samling å få kontroll over Kirke- og undervisningsdepartementet, hvor hovedoppgaven deres var å utvikle en overordnet nazistisk skolepolitikk og å nazifisere skolesektoren.²⁶ I Reichskommissariatet var det tyske motstykket Abteilung Schule und Bildung, også kjent som skoleavdelingen.²⁷ De skulle representere den tyske okkupasjonsmaktens skolepolitikk, og fungerte som en rådgiver overfor Kirke- og undervisningsdepartementet, om det var nødvendig ville de ta direkte grep inn i avgjørelsesprosessene.²⁸ I 1942 ble Norges Lærersamband etablert med ønsket om å nazifisere den norske lærerstanden. Rent formelt skulle dette være en upolitisk yrkesorganisasjon for lærere, men som like fullt opererte som en NS-organisasjon som gikk etter Quislings føringer og NS sine skolepolitiske mål.²⁹ Skolesektoren var en sentral del av nazifiseringen av samfunnet. Det er ikke urimelig å anta at NS hadde noen tanker

²⁵ Karcher, 2018, s. 45

²⁶ Karcher, 2018, s. 45

²⁷ Karcher, 2018, s. 45

²⁸ Karcher, 2018, s. 45

²⁹ Karcher, 2018, s. 46

om hvordan skolene i et Norge styrt av NS. skulle være, men da de tok makten i Norge hadde de omtrent ikke skolepolitikk.³⁰ Ungdommen skulle være en viktig brikke for partiets visjoner for fremtiden helt siden grunnleggelsen av NS i 1933, men uten noen konkret politikk for skolen.³¹ Det NS hadde som var relevant for skolen i partiprogrammet sitt, var følgende målsetninger:

Bedre skoleutdanning på kortere tid med større vekt på karakterdannelse, samfunnsånd, kroppsutvikling og det praktiske livet. En samlet skoleplan med spesialisering etter den enkelte elevs anlegg og fremtidsplaner, og etter samfunnets behov.³²

Med et rundskriv fulgte en erklæring som det var forventet at lærerne skulle undertegne, og som Karcher påpeker kan det ligne et lojalitetskrav:

Jeg erklærer på ære og samvittighet at jeg [...] forplikter meg til i all min skolegjerning å ville gå inn for et positivt og aktivt arbeide for å skape forståelse hos mine elever for det nye livs- og samfunnssynet, som dette finnes uttrykt i Nasjonal Samlings program og vårt nye nasjonale riksstyres tiltak og beslutninger. Jeg innser at innarbeidelsen av dette livs og samfunnssynet i det norske folks bevissthet er en uomgjengelig betingelse for at det skal kunne gjenvinne sin frihet og selvstendighet samt opprettholde sin posisjon som en av de førende kulturnasjoner.³³

Karcher sier videre at med dette lojalitetskravet forstod lærerne at de ville bli til “verktøy” for regimet, noe som ble oppstarten til samarbeidet mellom lærerorganisasjonene og motstandsbevegelsen.³⁴

27. mai 1941 holdt Skancke et radioforedrag med tittelen “Skolen og ungdommen”. Her får vi noe innblikk i synet til NS angående skolen og verdiene som skal fremheves der. Det skulle være av avvisning av “overdreven individualisme”, fremheving av disiplin og karakterdannelse, og fokus på å finne elevers biologiske evner for å best utnytte medfødte evner og hvordan man var en del av en større enhet som familie, slekt og folk.³⁵ Karakterdannelse hos elevene skulle være en av

³⁰ Karcher, 2018, s. 46

³¹ Karcher, 2018, s. 47

³² Karcher, 2018, s. 47

³³ Karcher, 2018, s. 60–61 viser til: Vedlegg til “Rundskriv til våre lærere fra Kirke- og undervisningsdepartementet”, 20. november 1940, L-sak Skancke, eske 1 mappe dok 1 b (2).

³⁴ Karcher, 2018, s. 61

³⁵ Karcher, 2018, s. 61–62

lærerens største oppgaver, slik at lærerens karakteregenskaper var sentrale og viktigere enn lærerens faglige kunnskaper.³⁶ Helt fra barnehagen og ut skoleløpet skulle staten ha innflytelse over barn og ungdommens karakterdannelse.³⁷ Som i mange andre institusjoner i samfunnet hvor det skulle være en “fører”, gjaldt det også klasserommet at læreren skulle ha en “førerrolle”.³⁸ Målet med skolen, spesielt gjennom gymnastikk, idrett og friluftsliv var å lage “en sterk og sund skoleungdom alt i samsvar med arve- og raselærers krav og historiens tale”.³⁹

I NS var det og en person ved navn Nicolas Solberg som i en kort tid var leder for ministerens kontor i Kirke- og utdanningsdepartementet.⁴⁰ Han var også assosiert med pangermanske Ragnarok og var blant de i den Quisling-kritiske delen av NS som forlot partiet i 1936/37. Til tross for dette fikk han den nevnte stillingen.⁴¹

Skoleavdelingen og vitenskapsavdelingen i Kirke- og undervisningsdepartementet ble slått sammen av Hans Skarphagen i 1941.⁴² Han favoriserte pangermansk og var tyskvennlig, så tyskvennlig at han var villig til å sette tyske interesser foran norske.⁴³

Norges Lærersamband

Hensikten til sambandet kommer vi til senere i oppgaven hvor det blir vist til og diskutert hvordan sambandet selv beskriver sin funksjon og rolle. Her ser vi kort på Karcher sin tolkning av hvilken funksjon sambandet skulle ha. Det var at det skulle være med å bidra til å utvikle en enhetlig partilinje for NS, og for å ha et organ som var “praktisk og ideologisk ansvarlig for skolesektoren og lærerstanden”.⁴⁴ Sambandet skulle også fungere som lærernes “fremste – og eneste – interesseorganisasjon”.⁴⁵

³⁶ Karcher, 2018, s. 61

³⁷ Karcher, 2018, s. 63

³⁸ Karcher, 2018, s. 61

³⁹ Karcher, 2018, s. 62

⁴⁰ Karcher, 2018, s. 54

⁴¹ Karcher, 2018, s. 54

⁴² Karcher, 2018, s. 55

⁴³ Karcher, 2018, s. 56

⁴⁴ Karcher, 2018, s. 79

⁴⁵ Karcher, 2018, s. 79–80

Læreraksjonen

Hendelsesforløpet i læreraksjonen er mye beskrevet i okkupasjonslitteraturen. Her vil jeg bare nevne at konsekvensene for protester fra lærerne blant annet var cirka 1100 arresterte lærere, der omtrent 650 av disse ble sendt til Kirkenes for tvangsarbeid i tidlig 1942.⁴⁶ Et av vilkårene de måtte fylle for å slippe fri i mot slutten av høsten var at de måtte melde seg inn i Norges Lærersamband. Det blir diskutert senere i oppgaven og hvordan landslederen for sambandet Orvar Sæther implisitt skriver om disse hendelsene.

Relevante personer

Ragnar Sigvald Skancke

Skancke ble utnevnt minister Kirke- og undervisningsdepartementet i 1942, han hadde også blitt tidligere utnevnt som arbeidsminister i kuppetregjeringen til Quisling, et verv han ikke tok på seg siden han var negativ til dannelsen av kuppetregjeringen.⁴⁷ Han ble beskrevet som en Quisling-lojalist, hadde studert i Tyskland og hadde kjennskap til tyske forhold. Han ble likevel ikke ansett som særlig tyskvennlig sammenlignet med andre ledende personer i partiet.⁴⁸ Det blir også understreket at innen kirke- og undervisningsdepartementet lente Skancke seg mer mot et norsk-nasjonalistisk syn, i motsetning til personer som Bakke og Norvik som hadde et mer pangermansk perspektiv.⁴⁹ For Skancke var ideen om en nordisk rase viktig, og en av skolens viktigste oppgaver ville være å bygge forståelse for rasens betydning for den norske nasjonsbygging og overlevelse.⁵⁰

Skancke ble sett på som hovedansvarlig for å nazifisere sitt eget departement og skolesektoren blant annet gjennom lovverk og opprettelsen av Norges Lærersamband, som skulle nazifisere skolesektoren og den norske ungdommen.⁵¹ Dette var faktorer som førte til Skanckes henrettelse i 1948, som den siste i rettsoppjøret.⁵² Han ble i landssviksaken beskrevet som politisk moderat, og var hverken ondsinnet eller aggressiv.⁵³ Han hadde heller ikke noe særlig lederskapsevner og

⁴⁶ Skodvin, 2023

⁴⁷ Karcher, 2018, s. 51–52

⁴⁸ Karcher, 2018, s. 52

⁴⁹ Karcher, 2018, s. 62

⁵⁰ Karcher, 2018, s. 63

⁵¹ Karcher, 2018, s. 53

⁵² Karcher, 2018, s. 52

⁵³ Karcher, 2018, s. 53

lot seg presse fra partifeller eller de tyske okkupantene som gjorde at han ikke utviklet sine egne politiske føringer.⁵⁴ Det var trolig at de mest aggressive angrep mot skolen var utviklet av andre hos ministerens kontor, men at utspillene de kom med ble støttet av Skancke, hvert fall offisielt.⁵⁵

Skancke er relevant for denne oppgaven som bidragsyter til Den Norske Skole, men også for ikke å gi inntrykk av at det er Orvar Sæther som står høyest i skolesystemet i Norge. Som nevnt ble Skancke sett på som ansvarlig for å lovfeste Norges Lærersamband inn i eksistens, og det ble en av faktorene som førte til hans henrettelse.

Orvar Sæther

Orvar Sæther ble født i 1904 og vokste opp i Ørje i Østfold. Han har var utdannet lærer, men hadde også tatt underoffiserutdanning. Han var en tidlig NS-mann som meldte seg inn i partiet i 1933, og var både medlem og trofast til Quisling til krigens slutt. Det var Sæthers “beundring for Quisling [som] var en hovedgrunn til hans interesse for NS, og forholdet mellom de to beskrives som temmelig nært”.⁵⁶ Han var og fungerende stabssjef for Hirten fra 05.02.41-06.01.42. Sørensen beskriver Hirten som en tidlig pangermansk fløy i NS og det skulle være fortroppen til partiet bygget i militært mønster.⁵⁷ Han var også ansvarlig for Hirdens tidsskrift *Hirdmannen* fra november 1940 til februar 1942. Tiden hans i NS var ikke smertefri, ettersom at Sæther kom i konflikt med partiet flere ganger, og man skal ikke utelukke at det kan være i sammenheng med hans sympati for pangermanismen som kommer frem senere i oppgaven. Han skulle også bli lederen av Norges Lærersamband som Sæther var en av initiativtakerne til høsten 1941.⁵⁸ I etterkant av krigen ble Sæther dømt til 18 års tvangsarbeid, og han døde i 1991.⁵⁹

⁵⁴ Karcher, 2018, s. 53

⁵⁵ Karcher, 2018, s. 57

⁵⁶ Karcher, 2018, s. 90

⁵⁷ Sørensen, 1989, s. 115

⁵⁸ Karcher, 2018, s. 83

⁵⁹ Dahl & Hagen, 1995, s. 411

Ideologi

Fascisme og noen tidlige utsagn fra NS

Hva fascisme er blir grunnleggende forklart av Dahl, Hagtvet og Hjeltnes.⁶⁰ Det de fremhever som kjennetegnene er “en aggressiv nasjonalisme, ekstremt arbeiderfiendtlig, rasistisk, anti-demokratisk, militaristisk og imperialistisk”.⁶¹ Det fascistene generelt vil oppnå er å “skape “det nye mennesket” og “den totale staten” der alt får sin betydning i og gjennom staten, rasen og nasjonen”.⁶² Førerprinsippet, det at det er en person som i prinsippet står ansvarlig for alle avgjørelser, er også et ledende prinsipp som NS legger til grunn. Quisling skulle være hele Norges fører (det skjedde riktignok aldri).⁶³ Ordføreren skulle bli kommunens fører, og det samme prinsippet skulle følges i alle organisasjoner. Sæther var føreren for Norges Lærersamband. Førerprinsippet skulle være en garanti for fagstyre, at kvalifiserte folk skulle lede fellesskapet og ikke politikere med agendaer fra de gamle politiske partiene.⁶⁴

Det er to sitat Dahl viser til som forklarer mye om NS og Quisling sin tankegang, men det er også sitater man kan finne preg av i artikler diskutert senere i oppgaven. Quisling skrev en programartikkel i 1933 der han definerte hovedpunktet “Organisasjonen av det solidariske samfund”:

Vern om folke-ætten, reisning av folkets åndelige, moralske og fysiske kraft; arvelig belastede forbryteres og andre mindreverdiges adgang til å sette efterkommere inn i verden hindres. Adgangen til å stifte familie lettes for de verdifulleste befolkningselementer . . .⁶⁵

Dahl viser videre til et foredrag holdt av J.B. Hjort våren 1934 som gir oss en klarere antydning til hva som menes med “verdifulle befolkningselementer”:

Enhver som bare ser bilder av fjesene på de folk som leder Russland i dag, vil straks se at disse folk tilhører mindreverdige raser, fortrinnsvis slike mongolske og semittiske raser, som

⁶⁰ Dahl et al., 2009

⁶¹ Dahl et al., 2009, s. 10

⁶² Dahl et al., 2009, s. 11

⁶³ Dahl et al., 2009, s. 103

⁶⁴ Dahl et al., 2009, s. 104

⁶⁵ Dahl et al., 2009, s. 68

ikke noensteds har kunnet opbygge eller bevare en selvstendig nasjonalstat. Disse folk har slike fjes at hvis de enkeltvis kom hit til landet og fanket om f.eks. Som byselger, så vilde den almindelige nordmann betrakte dem med den største mistillid og ikke slippe dem inn i sitt kjøkken engang, og med rette.⁶⁶

Disse utsagnene kom minst 11 år før det første utgaven av *Den Norske Skole* ble publisert, og er tanker som kan ha preget NS i lang tid. Vi vil se spor av disse oppfatningene i artiklene som blir diskutert senere i oppgaven.

Hitler eller Quisling?

Nasjonal Samlings regjering er ikke en som de selv hadde makten til å opprettholde, det var den tyske okkupantmakten som legitimerte makten til NS. Tyskerne hadde egne mål med okkupasjonen, både politisk og ideologisk. Sørensen stiller da følgende spørsmål: Hvordan skulle det nye Norges plass bli i det nye Europa?”

Sørensen skriver videre i boken *Hitler eller Quisling* om fløyene innad i NS, som også vil bli belyst videre i denne teksten. Det skal poengteres at ikke alle Sørensen skriver om vil bli tatt med i samme grad i denne teksten. Sørensen skriver blant annet om kapitalistene og sosialistene innad i NS. Dette er fløyer som ikke er veldig tydelige i artiklene som blir diskutert her. Primærfokuset i denne oppgaven vil være på nasjonalister og pangermanere, og til en viss grad de som er inne på “europa-tanken” som Sørensen beskriver det.

Sørensen kategoriserer også nasjonalistene og pangermanere som ytterpunktene, men med mange mellomposisjoner.⁶⁷ Enkelt forklart er den nasjonalistiske fløyen opptatt av at Norge skulle bli en selvstendig stat, gjerne i tett samarbeid med Tyskland og/eller et «nyordnet» Europa. Den motsatte fløyen med pangermanere var for at Norge ikke skulle være en stat lengre, men heller bli integrert inn i et germansk fellesskap, hvor kriteriet for fellesskapet var rase.⁶⁸ Som nevnt er dette ytterpunktene. Artiklene som skal bli diskutert senere faller ikke nødvendigvis alltid under et ytterpunkt, men man kan få en generell formening om hvilken retning de lener mot.

⁶⁶ Dahl et al., 2009, s. 69

⁶⁷ Sørensen, 1989, s. 12

⁶⁸ Sørensen, 1989, s. 12

Sæther blir kategorisert som en pangermaner av Sørensen, noe som er verdt å ta med seg videre i teksten ettersom han er lederen for Norges Lærersamband. Han er også blant de større bidragsyterne i tidsskriftet. Han skal ha sagt at hans fløy ville “ærlig samarbeide med tyskerne som kamerater på like fot. [Et slikt samarbeid var] bare mulig under Adolf Hitlers førerskap, siden det også bare var snakk om én nasjonalsosialisme”⁶⁹. Dette ser ut til å stride med det som tidligere ble nevnt av Karcher som sa at han var en Quisling-lojalist, men kan passe med kallenavnet “Virvar” om at han ikke har en helt fast formening. Sæther sin motsatte fløy var i utgangspunktet nasjonalistene, som han hevdet brukte tyskerne til å få makt i landet, men hadde hensikt om å bli kvitt tyskerne og gjenreise et selvstendig Norge. Disse beskrev Sæther som “snarere fascistisk”.⁷⁰ En skulle ellers tro at å beskrive noen som fascistisk ikke nødvendigvis var noe negativt i disse sirklene.

Som nevnt er det nasjonalistene og pangermanerne som er ytterpunktene og av størst interesse i denne oppgaven. Det er likevel verdt å få med andre fløyer, som de sosialistiske og kapitalistiske, for å vise at det er et mer nyanserte skillemoment enn at man bare er på én side. Sørensen går mer i detalj, men kort oppsummert var det noen i NS som mente at det nye Norge skulle være sosialistisk, mens andre var positive til et kapitalistisk næringsliv som var kontrollert av staten.⁷¹ Det kan innebære at det var folk som godtok at NS nå var makthaveren i Norge eller at de ikke så noen andre valg, og ville derfor forsøke å lede partiet i en retning en enn annen. Halstein Sjølie, som var redaktøren i *Den Norske Skole*, hadde sin bakgrunn fra arbeiderbevegelsen, og i den ene artikkelen han er kreditert i tidsskriftet bruker han begrepet “sann sosialisme”.⁷²⁷³ Det er heller ingen tydelige forkjempere for kapitalismen som står frem i *Den Norske skole*, tvert imot er det noen som setter kapitalistene og bolsjevikene i samme bolk som fiendene i krigen. Det er Halstein Sjølie som står for akkurat det utsagnet.⁷⁴

Adolf Hitler og Vidkun Quisling ble noe mer enn personene de var og rollen de hadde. I fløyene i NS ble de symbolene for hver sin retning. Hitler var “inkarnasjonen av den pangermanske

⁶⁹ Sørensen, 1989, s. 13

⁷⁰ Sørensen, 1989, s. 13

⁷¹ Sørensen, 1989, s. 14

⁷² Lien, 2013, s. 92

⁷³ Sjølie, 1942b, s. 285

⁷⁴ Sjølie, 1942b, s. 284

samlingstanke”⁷⁵. Mens Quisling “inkarnerte en selvstendig norsk NS-stat”⁷⁶. Derneft påpeker Sørensen at hos pangermanerne er det ikke plass til nasjonale førere som Quisling, det var snakk om én nasjonalsosialisme under én fører.⁷⁷ Et annet sentralt kjennetegn med pangermanismen var fokuset på rasetenkingen, og det skulle være et hierarki av rasene, “øverst i dette hierarkiet befant den germanske, eller nordiske rasen seg. Nederst i rasehierarkiet var jødene”.⁷⁸ Den germanske rasen skal altså samles i en stat eller ett rike, det kan blant annet bli kalt “Stor-Germania” eller kun “Germania”⁷⁹. Artikler som bruker de begrepene eller lignende vil bli betraktet som pangermanske, spesielt hvis slik samling blir sett på som et mål. Sørensen skriver videre:

Et viktig trekk i den pangermanske tenkemåten er videre en forestilling om at det fra gammelt av har eksistert en idé om et germansk, eller nordisk, rike: “Ideen om det nordiske rike er allikevel ikke født i vår tid. Den følger hele vårt historiske liv som en forestilling om en ordnet verden hvor vår rase er førende på grunn av sin kunstneriske skaperkraft, ved sin oppfinnerevne, ved sine anlegg for å skape en organisk bygning i form av et rike.”⁸⁰

Det som kommer til å bli noe tydeligere, er at det ikke er kun pangermanerne som bruker fortid og historie som basis for sitt syn på hvordan ting skal være enten det er selvstendig norsk stat eller et stort germansk rike. Orvar Sæther brukte også historien til å fremme sin sak:

Orvar Sæther tolket historien dithen at den germanske samlingstanken var levende i tidlig norsk middelalder. Harald Hårfagres “store mål” var ikke bare å samle Norge, “men å gjennomsyre hele Norden med den germanske tanke og ånd for så å skape et germansk samband”. Olav den Hellige “forenet den germanske idé med kristendommen”, mens det var slaget ved Stamford Bro som “satte en stopper for datidens storgermanske idé”. Sæthers historiske legitimering toppet seg i en forestilling om Odin som den germanske samlingstankens far: “Odin ser ikke vi på som en gud, men som *den første germanske fører*.”⁸¹

⁷⁵ Sørensen, 1989, s. 15

⁷⁶ Sørensen, 1989, s. 15

⁷⁷ Sørensen, 1989, s. 15

⁷⁸ Sørensen, 1989, s. 15

⁷⁹ Sørensen, 1989, s. 47–48

⁸⁰ (Sørensen, 1989, s. 53)

⁸¹ (Sørensen, 1989, s. 117)

Her tar han seg antageligvis noen friheter med historiske tolkninger for å argumentere for sin sak. Det er ikke en ukjent argumentasjon i moderne tid heller og kan minne om russisk forklaring for invasjonen av Ukraina er for å samle et folk som har samme forfedre.⁸² Det Sæther sier videre er at deres pangermanisme er neste steg etter nasjonalismen og lokalpatriotismen. “På samme måte som i sin tid namdølingen blev løftet ut av sin trange lokalpatriotisme og op til å bli både namdøling og nordmann, blir vi i dag løftet op til å bli nordmann og europeer, nordmann og germaner.”⁸³

Igjen må vi ikke glemme nasjonalistene. Men pangermanerne kanskje måtte komme opp med bedre ideologiske begrunnelser for hvorfor de vil gjøre Norge til et område innen det germanske riket, var nasjonalistenes mål om et selvstendig Norge ikke noe som behøvde å bli begrunnet på samme måte. Nasjonalistene hadde Eivind Blehr som skrev et forslag om fredsavtale, hvor “Tysklands anerkjenner Norge som et fritt, udelelig og selvstendig rike”⁸⁴ Forventningen var og at “den sivile tyske myndigheten skulle avvikles, skulle Norge gjenoppta normale diplomatiske forbindelser med andre land”⁸⁵.

Det fantes også dem i NS som hadde det Sørensen kaller «den Europeiske tanke». Enkelt forklart innebærer det at hvert land få ha sine nasjonale- verdier og særpreg, og disse landene vil “samarbeide og utfylle hverandre økonomisk”⁸⁶. Dette er et samarbeid som skulle kommet alle til gode, og for Norge sin del får de fordel av det “store europeiske marked kommer i tillegg til våre gamle markeder”⁸⁷. Denne fløyen kan innpasses hos nasjonalistene, ettersom det er fokus på nasjonenes egne verdier og særpreg innenfor et samarbeid i Europa.

⁸² (Putin, 2021)

⁸³ (Sørensen, 1989, s. 116)

⁸⁴ Sørensen, 1989, s. 141

⁸⁵ Sørensen, 1989, s. 141

⁸⁶ Sørensen, 1989, s. 145

⁸⁷ Sørensen, 1989, s. 145

Analyse

Innledning

Analysekapittelet er hvor artiklene skal bli tatt i bruk og diskutert. Selve artiklene vil bli diskutert i tre kategorier, Lærersambandets forståelse av seg selv, Den ideologiske kampen i sambandet, og Lærersambandet og skolen. Disse kategoriene er også noe flytende, og det er på grunn av at artiklene som blir diskutert kan skrive om både skole og ideologi. I stedet for å splitte artiklene, blir heller artiklene plassert i den kategorien som samsvarer med hoveddelen av artiklene. Ved å ikke splitte artiklene i flere deler betyr det at man vil ikke miste konteksten av artikkelen, da det forfatteren kan skrive om ideologi kan være tett knyttet til noe skolerelatert. Dette gjelder hovedsakelig kategoriene skole og ideologi, hvor det vil være deler av artiklene som passer bedre inn i en annen kategori. Artiklene innenfor kategoriene vil bli diskutert i den rekkefølgen de bli publisert i.

Etter at artiklene er diskutert er det et delkapittel om generelle observasjoner i bladet, deretter et delkapittel som tar å diskuterer noe av det som ble publisert i departementskrivene.

Lærersambandets forståelse av seg selv

“Første side av første blad “!”, uten forfatter

I den første artikkelen i det første bladet får vi en en forklaring på hva bladet skal være, samt noe praktisk informasjon som at dette er “første nummer av sitt obligatoriske medlemstidsskrift”. Det er ikke noen oppført forfatter eller overskrift utenom et stort utropstegn midt på siden, så med anbefaling fra biblioteket på UiS så blir utropstegnet tittelen og henviser til redaktøren som er Halstein Sjølie. Forfatteren skriver videre begrunnelsen for navnet på bladet, hvor han deler det inn i begrunnelse for “norsk” og “skole” i navnet. Han starter med skole:

Skolen er arbeidsfeltet - stor eller liten, by eller land, om folkeskole - høgre skole eller ungdomsskole. Mange er de problemer som reiser seg i skolearbeidet. Her er det forum hvor disse problemer tas opp. Alltid *saklig* - og alltid *positivt*. Bygningmenn skal Norges lærere

være. Destruktive krefter kan ikke stå i skolens tjeneste. Dertil er det for dyrebare verdier som er undergitt vår forvaltning.⁸⁸

Dette står i stil med det som tidligere er nevnt, at fascisme, ungdommen og oppdragelsen er en viktig del av å bygge et nytt samfunn for å drive landet videre. Her må vi også tenke på hvem som er målgruppen for denne artikkelen, nemlig lærerne. Det kan være en måte å forsøke å få lærerne med på sin side, ved å påpeke deres viktighet i NS sitt Norge.

Videre begrunnes bladets navn, her angående ordet “norske”:

Ja, *norsk* er det skolen skal være. Internasjonal liberalisme og folkeødende kommunisme er for alle tider bannlyste begreper. På norsk sovegrunn og i norsk vilje skal skolen bygges. Et folk som mister sitt særpreg, er ikke lenger noe folk. Det er bare en hop på veg mot undergangen.⁸⁹

Her vises hvem de mener er truslene til det norske folk, som vil være en gjenganger i bladets levetid. Det fremmes også det norske og viktigheten av å holde på det norske særpreget. Det et tydelig nasjonalt preg fra forfatteren her, som også kan støtte at det er Sjølie som er forfatteren. Senere i oppgaven blir det diskutert en artikkel kreditert til Sjølie hvor det kan tyde på at han er nasjonalistisk. Videre skriver forfatteren, “I gjennomoppbygningen av det Nye Europa må vi vise vårt ansikt. Her har skolen - “den norske skolen” - sin store oppgave”.⁹⁰ Forfatter forsterker rollen som skolen og bladet har for Europas oppbygning.

Det kommer flere beskrivelser av bladets rolle, det påpekes at det er lærerens eget fagblad, som skal være et “levende og livsnært” organ.⁹¹ Rollen til læreren i det nye samfunnet blir også videre forsterket:

⁸⁸ Sjølie, 1942a, s. 1

⁸⁹ Sjølie, 1942a, s. 1

⁹⁰ Sjølie, 1942a, s. 1

⁹¹ Sjølie, 1942a, s. 1

Vi som er folkets tjenere i det norske folks skole, har plikt til å se den historiske linje i folkets liv og til å tjen en større framtid i alt vårt virke.⁹²

Et folk er ikke løsrevne grupper i kamp. Et folk er en viljesmanifestasjon samlet i innsats mot et mål⁹³

Dette sitatet kan og være en antydning til at det er redaktøren Sjølie som har skrevet denne artikkelen siden denne formuleringen kommer også fremkommer i hans artikkel som vil bli diskutert senere i oppgaven

Norges lærere er en del av det hele som heter Norges folk, en organisk del med umåtelig viktige oppgaver⁹⁴

En sunn slekt skal vi være med å skape, en slekt med kjærlighet til land og folk, en slekt med troskap og offervilje, en renselig og ærlig slekt med kristendommens grunnverdier til rettesnor for sitt liv og levnet. Og en slekt med vilje til liv i vår og Europas framtid⁹⁵

Ingen ærlig og redelig norsk lærer kan si nei til en slik oppgave. Ingen ærlig og redelig norsk lærer vil det heller⁹⁶

Lærerens rolle i det nye samfunnet er sentral når man ser på disse utsagnene, men setter også forventninger og krav til lærerne. Dersom du ikke godtar deres perspektiv er du ikke en ærlig og redelig lærer. Enten bli med i vår kamp eller bli stemplet som en uærlig og uredelig, er budskapet i bunn og grunn. Det påpekes at de er i en stor tid, hvor da NS er på rett side i bladets perspektiv.⁹⁷

“Landslæder Orvar Sæther om Norges Lærersamband”, Orvar Sæther

Landslederen for Norges Lærersamband Orvar Sæther legger ikke noe skjul på hvilket type samfunn Norge er på dette tidspunktet, 1942. Demokratiets tid er over, nå lever de i et autoritært samfunn⁹⁸. Han beskriver lærerorganisasjoner noe generelt i at det var valg av tillitsmenn og at

⁹² Sjølie, 1942a, s. 1

⁹³ Sjølie, 1942a, s. 1

⁹⁴ Sjølie, 1942a, s. 1

⁹⁵ Sjølie, 1942a, s. 1

⁹⁶ Sjølie, 1942a, s. 1

⁹⁷ Sjølie, 1942a, s. 1

⁹⁸ Sæther, 1942b, s. 2

organisasjonene var frivillige ⁹⁹. Lærere, ifølge Sæther mener at dette var den eneste brukbare organisasjonsformen ¹⁰⁰. Han bruker historisk grunnlag, uten eksempel for å vise at andre organisasjonsformer enn den demokratiske har fungert godt ¹⁰¹. Det han beskriver videre er ifølge Sæther, har skolen alltid fungert med førerprinsippet:

Selv den demokratiske tid brukte andre organisasjonsformer, og i skolen selv brukte man den autoritære. Barna valgte ikke sin lærer. Han blir tilsett. Og barna måtte finne seg i å ha den lærer som ble gitt dem. Lærerne valgte ikke sin overlærer. Han ble også tilsett, og lærerne måtte finne seg i det. Men sjelden har lærerne ved en snakket om tyranni fordi de ikke fikk velge sin overlærer. Overlærerne valgte heller ikke sin skoleinspektør. Kort sagt, i skolen hersket rendyrket førerprinsipp og autoritært styre. Og det gikk forholdsvis bra ¹⁰²

Tanken her kan være å få folk til å være mer åpne for den nye tids samfunn, ettersom man allerede har akseptert “førerprinsippet” på skolen. Videre beskriver han hvordan organisasjonen Norges Lærersamband er organisert:

No vil statsmaktene innføre en organisasjon som ligner skolen i sin oppbygging. Den bygger på lag og i hvert lag samles de lærere som hører sammen geografisk og faglig. Lagene velger ikke sin leder. Denne blir oppnevnt. Men forholdet her skulde ikke bli vanskeligere enn forholdet lærer overfor overlærer. Laglederne samles igjen under en kretsleder som fører. Denne velges ikke, men oppnevnes. Kretslederne samles igjen under en fylkesleder, og disse under en landsleder. Ingen velges, alle oppnevnes akkurat som i skolen hvor heller ikke noen myndighet velges. Men på samme måten som overlærerne i høy grad må ta hensyn til sine lærere, så må organisasjonen i høy grad ta hensyn til sine kolleger. Førersystemet er et gammelt godt system som gir frihet i meget stor utstrekning. Lærerens nye organisasjon, Norges Lærersamband er bygd opp etter førerprinsippet. Det er jo både nødvendig og naturlig at lærerens organisasjon følger statens øvrige organisasjoner ¹⁰³

⁹⁹ Sæther, 1942b, s. 2

¹⁰⁰ Sæther, 1942b, s. 2

¹⁰¹ Sæther, 1942b, s. 2

¹⁰² Sæther, 1942b, s. 2

¹⁰³ Sæther, 1942b, s. 2

Her er det tydelig at fra nå av må man bare godta hvem som er dine overordnede. At de ikke ligger litt skjul på hvor tydelige førerprinsippene skal være i organisasjonen kan kanskje tolkes som at de ikke tror at det vil være noe motstand mot dette, eller at de godtar at det kan bli en motstand som etterhvert blir godtatt blant folk. Sæther påpeker videre at medlemskap i Norges Lærersamband er pliktig for de som underviser i skoler underlagt av Kirke- og Undervisningsdepartementet ¹⁰⁴. Sæther er igjen veldig åpen om hvordan ting er fremover, han bruker ordet “tvunget” når det er snakk om å være medlem¹⁰⁵. En grunn som presenteres for at det er en plikt å være medlem er at i de tidligere demokratiske organisasjonene var det lite tiltalende at de som ikke var med i organisasjonene fikk godene som organisasjonene kjempet frem ¹⁰⁶. Lærersambandet vil være en ressurs for medlemmene. Vil man ha en større rolle i skolen, er det sambandet du går til, vil man ha stipend for videreutdanning er det og sambandet du går til ¹⁰⁷. De vil også arrangere blant annet stevner, reiser til utlandet og foredragsserier.

Sambandet er mellomledet mellom lærer og stat. Her får vi innblikk i rollefordelingen mellom Kirke- og Undervisningsdepartementet og Lærersambandet:

Departementet og Lærersambandet har hver sine områder. Departementet har som før alt med skolene å gjøre. All undervisning i skolene hører under Departementet. Det er altså det som bestemmer fag, timer, planer osv. I disse dager da så mange er redd for at de skal bli pålagt av Lærersambandet å undervise i politikk i skolene, kan det være greit å vite at Sambandet ingen anledning har til å gripe inn i skolens undervisning på noen måte. Skulde lærerne tvinges til slik undervisning i skolen, må dette påbud komme fra Departementet. Men Departementet stiller jo med skolesaker og ikke med politikk. ¹⁰⁸

Her kan det se ut som at Sæther er veldig klar over kritikken og frykten som kan oppstå blant folk angående tvunget medlemskap i Lærersambandet, men samtidig overfører han denne kritikken videre på Departementet, men det vil jo ikke gjelde de heller siden de driver ikke med politikk ifølge Sæther. Sæther fortsetter med å si at det eneste Lærersambandet pålegger sine medlemmer

¹⁰⁴ Sæther, 1942b, s. 2

¹⁰⁵ Sæther, 1942b, s. 2

¹⁰⁶ Sæther, 1942b, s. 2

¹⁰⁷ Sæther, 1942b, s. 2

¹⁰⁸ Sæther, 1942b, s. 3

noen få ganger i året er fremmøte for å se film og høre på foredrag.¹⁰⁹ Her påpeker han i tillegg at de vil bruke møteplikten med forsiktighet, hvor han påpeker at Lærersambandet er og blir en fagorganisasjon, kanskje for å forsøke å ikke assosiere sambandet med politikk¹¹⁰. Sæther avslutter artikkelen med å skrive at lærerne aldri har hatt en innflytelse på skolen slik de vil ha nå, ettersom de vil alle være med i sambandet hvor de kan få sine stemmer hørt¹¹¹. Helt avslutningsvis skriver han, “Måtte lærerne bare forstå hva der tjente til deres vel.”¹¹²

“Lærersambandet”, Ellen Haugseth

Ellen Haugseth har også et kort innslag i det første bladet om Lærersambandet. Der er ikke noe praktisk innspill om hvordan det fungerer, men mer “reklame” for sambandet. Hun skriver om det flotte navnet til sambandet og hvor flott det blir at lærere nå skal jobbe sammen i en organisasjon.¹¹³ Hun nevner også konkret bladets funksjon for lærere:

I vårt felles nye blad får vi anledning til å komme i kontakt med hverandre. Her møtes vi til felles drøftelse av skolens problemer. Vi utveksler tanker og erfaringer. Vi får innblikk i skolens arbeid i de forskjellige skolearter, og vi ser sammenhengen i det hele.¹¹⁴

Gjennom bladet får lærere og sambandet dele tanker og ideer med hverandre. I moderne tid tar vi kanskje litt for gitt at man kan bruke Facebook eller andre internettforum til å dele tanker og diskutere saker med andre lærere. Det er ikke utenkelig at flere av lærerorganisasjonene som fantes før Norges Lærersamband ble etablert og hadde egne blad. Haugset sier at nå er det ikke lengre som før at det var organisasjoner med særinteresser, men at det nå er en organisasjon med felles interesser.¹¹⁵

¹⁰⁹ Sæther, 1942b, s. 3

¹¹⁰ Sæther, 1942b, s. 3

¹¹¹ Sæther, 1942b, s. 3

¹¹² Sæther, 1942b, s. 3

¹¹³ Haugseth, 1942, s. 25

¹¹⁴ Haugseth, 1942, s. 25

¹¹⁵ Haugseth, 1942, s. 25

“Norges lærersamband, det store framsteget”, Ph. Bing

Rektor Ph. Bing skriver et innlegg som kan se ut som en gledeserklæring for Norges Lærersamband. Bing skriver at det er noe han lenge har ettertraktet, det å ha alle skolens arbeidere samlet i en organisasjon.¹¹⁶ Da vil det ikke lenger være noe splittelse, med noen forsøk på mindre samlingsorganisasjoner mellom lektorer, adjunkter, lærere og lærerinner. Bing legger til slutt til en appell til arbeidere i skolen:

Legg godviljen til, så det kan bli et godt samarbeid innen skolen på alle hold, og gå inn for full kraft i våre felles bestrebelsler på å fremme lærerstandens interesser og på å skape en god norsk skole.¹¹⁷

Her er appellen særlig rettet mot lærere som kan være skeptiske til en stor organisasjon med samarbeid med alle. Det er ikke urimelig å anta at det og kan være en implisitt appell til lærere og skoleansatte som er skeptiske til organisasjonens assosiasjon til NS, men om du legger godviljen til så vil det uansett gå bra. Det ville stått i stil med det Sæther tok opp tidligere om tvungent medlemskap og at det er en frykt for at sambandet vil tvinge lærerne til å undervise i politikk. De forsøker å fremme de gode sidene med å ha en landsdekkende organisasjon som alle lærere må være med i.

“Lærersambandet”, Orvar Sæther

Dette er en artikkel hvor Sæther bemerker at det er et halvt år siden Norges Lærersamband ble etablert. For kontekstens skyld ble denne artikkelen publisert i september 1942. Han erkjenner i tillegg at det har vært en vanskelig periode, men sier at lærere har et annet perspektiv på dette tidspunktet enn da sambandet ble etablert.¹¹⁸

Igjen skriver han om det han skrev om i det første bladet, bare denne gang med mer grunngeving. Da er det snakk om at lærere fryktet at de ble tvunget til å undervise i fag som stred mot deres samvittighet, ekstra arbeid, undervise i sommerferien, dra på møter hos sambandet hver kveld¹¹⁹.

¹¹⁶ Bing, 1942, s. 32

¹¹⁷ Bing, 1942, s. 32

¹¹⁸ Sæther, 1942c, s. 185

¹¹⁹ Sæther, 1942c, s. 185

Dette er ting som da Sæther sier ikke har skjedd, og at mange lærere nå mener at deres utmelding fra sambandet var forhastet ¹²⁰.

Han deler videre inn lærere i to grupper. Den første gruppen er de han nevnte tidligere, de som trodde at de ville bli tvunget til forskjellige ting og valgte å protestere. I denne gruppen sier Sæther at de innså at de hadde feil, de ser nå sannheten og har tatt modig konsekvens av dette og har meldt seg inn i sambandet: ¹²¹

Det er de som våger å gå inn for det de selv mener er riktig. Noen vil vel si at den sorten finnes det ikke mange av. Men til ære for den norske lærestand finnes det allikevel ikke så få. ¹²²

Om dette er et hån overfor lærerne som ikke ser "sannheten" eller en slags beundring for motstandsviljen for lærere er vanskelig å tolke, det kan være en blanding. Videre skriver Sæther at det ikke er lenge til hele Lærersambandet er ferdig oppbygd, og dermed får makt og rett til å representere lærerne i den nye staten ¹²³. Det kan tyde på at han forsøker å understreke makten og representasjonen de vil ha nå alle lærerne er medlem, og at man kan spørre seg om de ikke vil ha samme makt og representasjon dersom lærere fortsetter å protestere mot sambandet?

Den andre gruppen Sæther beskriver er lærere som ikke bryr seg om sannhet og rett ¹²⁴. Det er nok en bestemt sannhet det er snakk om, nemlig statens sannhet. Politiske soldater er begrepet som brukes for å beskrive disse lærerne, og Sæther kommer med noe som kan tolkes som en trussel. Her skal man heller ikke glemme at Sæther hadde bakgrunn fra den militærinspirerte organisasjonen Hirden, som kan gi implikasjoner om støtten og makten han kan ha til å utføre trusselen som er som følger:

Til dem er intet annet å si enn at det er uhyre farlig for en bestemt stand å drive krig mot samfunnet for øvrig. Disse lærere mener at de har kretsen sin i ryggen når de driver sitt politiske spill, men det viser seg snart at lærere har blitt sviktet når det kniper. Det kommer av at kretsene slett ikke så mye tilovers for sine politiserende lærere. De mener at lærerne kan holde fred

¹²⁰ Sæther, 1942c, s. 185

¹²¹ Sæther, 1942c, s. 185

¹²² Sæther, 1942c, s. 186

¹²³ Sæther, 1942c, s. 186

¹²⁴ Sæther, 1942c, s. 186

likevel som andre stender. Men dette at lærerne har delt seg i disse grupper, gir håp for framtiden. Dem forstandige gruppen er allerede temmelig stor ¹²⁵

I måten Sæther skriver om dette på, ser det ut som at det ikke er støtte blant lærerne for protestene som blir utført, og at det vil være konsekvenser for de lærerne som er i motstand, ikke bare mot NS og sambandet, men samfunnet. 50 % av lærerne har i overhodet ikke protestert ifølge Sæther, men med det kan det tolkes at hele 50% har protestert, som er en betydelig andel av lærerstanden.¹²⁶ Videre påpeker han at mange av de som har protestert har angret på det og trukket tilbake sine protester. Han sier også:

Det er derfor ikke dumt å skrive til oss og si fra at en tar sin protest tilbake. Selv om det no en gang for alle er slått fast at medlemskap i Lærersambandet automatisk følger lærerstillingen, så skadet det ikke om en viser sin lojalitet¹²⁷

Som nevnt tidligere, ble denne artikkelen publisert i september 1942. 20. mars 1942 ble cirka 1100 lærere arrestert, hvor omtrent 650 av disse lærerne ble sendt til Kirkenes for tvangsarbeid.¹²⁸ Det var og cirka 11 000 protestbrev mot tvunget medlemskap i sambandet. Som nevnt tidligere skrev Sæther at det var lærere som modig tok i mot konsekvensene for deres protest, men nå så sannheten. Det er ikke urimelig å anta at det er da snakk om lærerne som ble sendt til Kirkenes og som oppfylte vilkåret om frigivelsen som var at de godtok innmelding i sambandet.¹²⁹ Det var i perioden rundt dette bladets publisering i september 1942 at lærerne som ble sendt til Kirkenes ble satt fri. Sæther sin side har vist hva som kan skje dersom en ikke følger deres rett og sannhet.

Til slutt forteller Sæther om sine reiser i Norge hvor han treffer det han beskriver som lojale medlemmer, hvor han understreker at de ikke er i NS, men er “tolerante og fordomsfrie”¹³⁰. Lærersambandet er en fagorganisasjon som rommer flere meninger, hvor NS.-lærere og

¹²⁵ Sæther, 1942c, s. 186

¹²⁶ Sæther, 1942c, s. 186

¹²⁷ Sæther, 1942c, s. 186

¹²⁸ Skodvin, 2023

¹²⁹ Færøy, 2023

¹³⁰ Sæther, 1942c, s. 186

sambandslærere jobber sammen om deres felles fag. Med det viser han at det ikke er forventet at alle er med i NS, men at de hvertfall jobber sammen med de i NS. Gjennom sambandet.

“Norges lærersambad 5. Februar 1942 – 5. Februar 1943”, Orvar Sæther

I denne artikkelen mimrer Sæther om året som har gått for Norges Lærersamband, hvor han igjen skriver om kritikken og anklagelsene de fikk angående mistenkt påtvungen politisk undervisning og møtevirksomhet med sambandet. Han beskriver også at de tidligere organisasjonene var preget av klassekamp og lærernes lønnskamp.¹³¹ I den nye organisasjonen i det autoritative Norge skulle ikke klasse og lønn være en sak lengre, nå er fokuset på å samle yrket i en organisasjon, hvor oppdragelsesgjerningen var hovedideen.¹³² Sæther kommenterer og på motstandskampen:

Det er ganske komisk å lese våre motstanders propaganda, hvor de først oppfordrer lærerne til uvillighet og sabotasje, og så deretter skriker opp om at Lærersambandet ikke får gjennomført de saker som er ønskelige. Men vi er oppmerksomme på denne taktikk, og skal nok klare å gjennomføre saker av viktighet, selv om vi ingen hjelp får av medlemmer som enda står mot sin egen organisasjon. Etterhvert som tiden går, vil lærerne bli klar over at de i Lærersambandet har en beskytter og ikke en fiende. Selv om vanskelighetene ved følelsen var store, og statsmaktene måtte ta strengt på enkelte for å få loven anerkjent, så må lærerne forstå at dette ikke kan legges Sambandet til last. Langt mer er de selv skyld i dette.¹³³

Argumentasjonen han viser fra motstandens sin side er noe vi kanskje kan sammenligne med de som velger å ikke stemme i politiske valg men deretter klager på at ingenting skjer i moderne tid. Når han og skriver om at “statsmaktene måtte ta strengt på enkelte for å få loven anerkjent” er det ikke tvil om det er snakk om lærerne som ble sendt til Kirkenes, og kanskje forsøke å rettderdiggjøre avgjørelsen om å sende de der for å vise at lovene de setter på plass er ekte og vil håndheves. Avslutningsvis skriver Sæther at sambandet er en organisasjon som er til for å hjelpe lærerne, og at de har og vil løse oppgaver sammen som en sterk organisasjon.¹³⁴

¹³¹ Sæther, 1943b, s. 33

¹³² Sæther, 1943b, s. 33

¹³³ Sæther, 1943b, s. 34

¹³⁴ Sæther, 1943b, s. 34

Den ideologiske kampen i lærersambandet

Fridtjof Nansen som folkeoppseder, Hallvard Tveiten

Fridtjof Nansen sin politikk er ikke noe jeg var bevisst på i forkant av arbeidet med denne oppgaven, så når jeg først så navnet hans som en overskrift i disse bladene ble jeg nysgjerrig. Kunne de ha brukt hans navn og vinklet en artikkel til å få det virke som en som ville vært en som støttet deres sak, eller var han faktisk en som ville støttet NS? Han var en motstander mot kommunisme, og blant noen fremstilt som høyreautoritær, men han skal ha vært tydelig i sine advarsler mot fascisme og militarisme man kunne se i Tyskland og Italia.¹³⁵ Selv om han skal ha vært “skeptisk til den partidominerte parlamentarismen, var han demokrat”.¹³⁶

I flere artikler og taler holdt Nansen sitt syn på oppseding og undervisning. Nansens *pedagogiske* syn står. Som hans nasjonale og sosial-politiske syn i skarp strid med tidens syn og lære. Her var Nansen likeeins som på andre områder *tuktemesteren* og den store talsmann for *positiv oppbygning*.¹³⁷

Her setter Borgersen opp det perspektivet at Nansens syn passet ikke inn i hans tid, men ville hatt sin plass i samfunnet nå. Videre henter Borgersen flere sitater fra Nansen om hans meninger om oppdragelse. Begrepene Nansen bruker er gjenkjennelig fra mye man har lest tidligere i bladene, *vilje, karakter, offervilje, pliktfølelse, ansvarsbevissthet, rettigheter og plikt*.¹³⁸ “Oppdragelsen skal gå ut på å gi barna evner til å overvinne vanskelighetene. Oppdragelsen må være slik at barna lærer sjølhjulpenhet”.¹³⁹ Videre velger Borgersen ut to sitater fra Nansen:

Et samfunds utvikling er og har alltid vært fremkalt av de enkelte menn, de enkelte personligheter. Men personlighetene fostres i omgivelser med skarpe motsetninger og brytninger og må leve sitt eget liv. I det normaliserte og sosialiserte samfund vi nu helst stiller mot, med alle mest mulig like, hva enten de er dyktige eller udyktige, arbeidssomme eller

¹³⁵ Vogt & Institutt for arkeologi, 2022

¹³⁶ Vogt & Institutt for arkeologi, 2022

¹³⁷ Tveiten, 1942a, s. 112

¹³⁸ Tveiten, 1942a, s. 112

¹³⁹ Tveiten, 1942, s. 112

dovne, er det en fare for at personligheten går til grunne. Det syntes alt som det blitt merkbart færre av dem i vår tid.¹⁴⁰

Dette er gjenkjennelig i andre artikler i som blir nevnt i denne oppgaven. Hvor det også snakkes om det er store menn som skal drive samfunnet fremover. Når Nansen skriver om de dyktige og udyktige kan man trekke koblinger til klasserommet Sæther kritiserer, hvor de udyktiges involvering i klasserommet ødelegger for de begavete barnene. Nansen kom med et stikk til «vår tid», rundt 1921, som blant annet kan være den tiden Sæther snakker om som den demokratiske tid. Det neste sitatet Borgersen har tatt med er et som skal være beskrivende for det norske folk:

Askeladden er våre norske eventyrs helt, han ligger vårt folks hjerte nærmest og har dype røtter i norsk folkelyne - den vesle uanseelige gutten, som vel er svak å se til og har alt imot sig, men som *vil*, og derfor aldri tviler på sig selv eller på at det kan nytte. Det norske folk er å ligne med Askeladden. Små er vi og ikke anseelige heller, men seige når det kniper, og vi har troen på oss selv og viljen til å stå på egne ben handler helt ut etter det, da kan vi også stole på vi greier det. Det er all historiens lære ¹⁴¹

Her bruker Nansen den kjente eventyrfiguren Askeladden for å poengtere hva det vil si å være norsk. Noe som også har beskrevet av flere i bladene. Det er derimot ikke en like ekstrem beskrivelse som Sæther har brukt, som snakker om blodets arv og historie. Som nevnt tidligere, var ikke Nansen en motstander av demokratiet, men likevel skeptisk. Med hans advarsel mot fascistiske Tyskland og Italia kan det tyde på at ville vært motstander av NS som styresmakt, men hans politiske syn endres seg mye i løpet av livet så det vil være vanskelig å vite hvordan hadde stilt seg i forhold til NS. Borgersen avslutter artikkelen med et sitat fra Vidkun Quisling, “Det norske folk skal skjønne, at det må bygges på folkeætt og jord, på vår nordiske folkeætts kulturbærende og nasjonale ideer - ære frihet og plikt - og på et åndelig, nasjonalt og sosialt livssyn” ¹⁴². Det er ikke helt ulikt sitatene Tveiten har valgt ut fra Nansen, hvor tanken fra Tveiten kan være et forsøk på å assosiere helten Fridtjof Nansen med Vidkun Quisling.

¹⁴⁰ Tveiten, 1942, s. 113

¹⁴¹ Tveiten, 1942a, s. 113

¹⁴² Tveiten, 1942a, s. 113

Når de bruker en person som Nansen som er et norsk ikon, hvor de bruker hans beskrivelser på hva det vil si og være norsk, er det ikke noen tvil om at det er en nasjonalistisk agenda om å legitimisere sin ideologi ved bruk av et norsk ikon.

“Norges nyreising”, L.H.K

Denne artikkelen er kreditert til L.H.K. Det står heller ikke i registre som følger med årgangene mer spesifikt hvem L.H.K. er så det er det forfatteren vil bli referert som. Forfatteren starter med å beskrive tiden de er i som at de “lever enno midt i det store verdensoppgjør, den største revolusjonen i historien”.¹⁴³ Det skal merkes at det ikke blir referert til som krig, er implikasjonen da at de kjemper mot det etablerte for å skape et nytt samfunn? Det er nok en tolkning det kan være logisk å ha fra deres side. Videre skriver L.H.K. at den nye tids menn allerede har utrettet store ting, og da ikke minst i Norge, “Med Føreren, Ministerpresident *Quisling* i spissen, har den norske nasjonale statsledelse forlenget gått i gang med gjenreisningen av vårt fedreland, - ikke bare for å resturere de materielle verdier, men også for å gjenreise den norske kultur, vårt åndsliv og vårt arbeidsliv”.¹⁴⁴ Tidlig i artikkelen er det tydelig at L.H.K. hører til den nasjonalistiske fløyen av NS, og skriver videre om målet for den nasjonale samlingsbevegelsen:

Målet for den nasjonale samlingsbevegelse som allerede i en årrekke har holdt kampen for en ny tid gående, og av hvilken den nuværende nasjonale regjering er gått ut, har den hele tid vært i skape en ny reisning hos det norske folket, å løfte vårt folks liv opp på et reinere og klarere utviklingsplan, å øke livstrangen og stimulere de byggende krefter som lever i folket fra opprinnelsen av å finne tilbake til det som er vårt folk eget, å legge forholdene til rette for en konsolidering av vårt kultur- og næringsliv, kort sagt å: “øke dets gagn så langt det står til menneskelig tanke og gjerning”.¹⁴⁵

Her blir det forsterket enda mer at denne artikkelen har et nasjonalistisk perspektiv, men det burde kanskje ikke overraske når artikkelens tittel er “Norges nyreising”. Det er kanskje også en understrekelse når forfatteren referer til Quisling som *Føreren* veldig direkte som at det ikke var

¹⁴³ L.H.K., 1942, s. 240

¹⁴⁴ L.H.K., 1942, s. 240

¹⁴⁵ L.H.K., 1942, s. 240

noe som skulle diskuteres. Artikkelen har også den nevnte tittelen siden den også handler om en utstilling med samme navn.

Utstillingen “Norges Nyreising” forteller hva *Norge* en gang var, den viser hvilken farlig veg vi var inne på, samtidig som den er et fremtidsperspektiv, et lite gløtt inn i den neste stat. Utstillingen legger fram den naturlige løsningen av de samfunnsproblemer som er aktuelle for vårt land og forteller hva den nye tids menn akter å gjøre. I store trekk er utstillingen bygd på Nasjonal Samlings program, som etter Ministerpresidentens ord den 1. Februar i år skal være den nasjonale regjerings program.¹⁴⁶

Her kommer L.H.K. med et eksempel fra et punkt fra programmet som blir nevnt, som er punkt 23 i regjeringens program, “Vi aksepterer ikke noen annen ulikhet mellom mennesker av samme rase, av det samme folk, enn den som er nedlagt i de forskjellige individuelle evner og anlegg.”¹⁴⁷ I motsetning til flere andre artikler som blir diskutert i denne oppgaven kan det tyde på at L.H.K. har et mer sympatisk syn på forskjellene i folk. Da skriver L.H.K.:

Det nasjonale sosialistiske samfunn ser det som sin oppgave å hjelpe landets ungdom til, så snart som mulig, å finne ut i hvilken retning evnene og anleggene går. En må nemlig være klar over at den menneskelige lykke i vesentlig grad er bundet til om en finner den rette plass i livet. Å komme på “feil hylle” betyr ulykke for den enkelte, på samme tid som det betyr reduserte muligheter for samfunnsmessig vekst.¹⁴⁸

I flere andre artikler er fokuset på hvordan de mindre evnerike ødelegger for de som er evnerike, men her er det som sagt et mer sympatisk syn på de forskjellige evnenivåene hos folk. Det skal være bedre for både individet og samfunnet at folk ender opp på en passende plass. Er man kynisk kan man si at L.H.K. sier det samme som de andre angående sortering av evner, bare det er pakket inn på en mer sympatisk måte. Om man setter dette enda mer inn i en skolekontekst kan man si at

¹⁴⁶ L.H.K., 1942, s. 241

¹⁴⁷ L.H.K., 1942, s. 248

¹⁴⁸ L.H.K., 1942, s. 248

dette er et syn som ser på det beste for eleven og samfunnet, men som nevnt i flere andre artikler vil de ta bort de mindre begavede og forstyrrende elever for å legge til rette for de begavede barna.

“Kirkens stilling i dag”, Sigmund Feyling

Dette er en artikkel skrevet av Sigmund Feyling, og som artikkelens tittel viser til er det en artikkel som hovedsakelig handler om kirken og noe av motstanden de har møtt. Artikkelen tar også opp noen generelle tanker om krigen og valgene folk må ta når de velger side. Uansett hvilken side du støtter i krigen, er alle enige om at samfunnet som var før krigen vil aldri komme tilbake som det var ¹⁴⁹. Er det aksemaktene som vinner krigen, vil Europas kurs ledes av rasebevisste germanske nasjoner hvor Tyskland er det samlende midtpunktet.¹⁵⁰ Dersom det er de allierte som vinner, vil Europas fremtid være under bolsjevikisk-kommunisme hvor det blir kommunistrepublikker under Sovjet-Russlands ledelse.¹⁵¹ Det er en spådom han hadde delvis rett i, ettersom deler av Europa ble lagt under Sovjetstyre etter krigen. En kunne tenke seg at med den påstanden ser han bort fra amerikanerne og engelskmennene, men han hevder at det er en stadig økende utilfreds underklasse i disse landene.¹⁵² Feyling advarer også at om de allierte vinner, vil det det aldri bli demokratiske forhold i Europa som det var før.¹⁵³ Feyling hadde altså delvis rett og delvis feil. Han drar konflikten ned på et norsk nivå også:

Også det norske folk står i dag foran dette enten - eller. *Enten* et Norge under Vidkun Quislings ledelse, *eller* et bolsjevikisk og kommunistisk Norge. Vidkun Quisling er i dag det norske folks redning og håp. Jo snarere et samlet folk forstå dette faktum, jo bedre for Norge. ¹⁵⁴

Her er det tydelig snakk om Norge som en egen enhet, og ikke en del av noe større tysk rike som blir nevnt i andre artikler i bladet. Man skal heller ikke påstå at Feyling er noen motstander av tyskerne, ettersom tyskernes behandling av kirken blir tatt opp hvor han og siterer Hitler. Det er som sagt en artikkel som hovedsakelig diskuterer motstandsbevegelsen i kirken i Norge, men den

¹⁴⁹ Feyling, 1943, s. 10

¹⁵⁰ Feyling, 1943, s. 10

¹⁵¹ Feyling, 1943, s. 10

¹⁵² Feyling, 1943, s. 10

¹⁵³ Feyling, 1943, s. 10

¹⁵⁴ Feyling, 1943, s. 11

tar også opp en problemstilling som kan være overførbar i varierende grad i andre arenaer. Feyling viser til Tyskland i 1933 når han sier at folket måtte bestemme seg for kommunisme eller nasjonalsosialisme, hvor de kristne så uønskede deler i både nasjonalsosialismen og kommunismen. De resonerte seg frem til at de heller ville ha Hitler og nasjonalsosialismen fremfor kommunismen.¹⁵⁵ Han skriver senere om hvordan kirkene ble behandlet i kommunistland: “Bolsjevistikstatens første mann, Lenin, har selv gitt parolen ved sine ord: “Religion er opium for folket.” Brente eller profanerte kirker, drepte eller lemlestedede prester og kirkelige ledere taler her sitt dystre, uhyggelige språk”.¹⁵⁶ Han påstår likevel ikke at kirkens forhold til staten i nasjonalsosialistiske Tyskland har vært smertefritt, noe som henviser til partiets program sier at kirken har frihet så lenge de ikke “strider mot den germanske rase etiske og moralske følelse”.¹⁵⁷ Advarselen til kirken er som så: bli med på vår side hvor du får handle nokså fritt så lenge du ikke går i mot staten, eller bli brent ned og drept om de allierte vinner krigen.

“Norsk folkeoppseding” John S. Volle

John S. Volle går direkte til verks med verdien som hører til det å være nordisk-germansk. At vårt nasjonale syn er bundet til blod og jord, og gjennom det har vi fått talemålet, kultur, litteratur og sang, dette er arvelige verdier ifølge Volle.¹⁵⁸ Uten å ha disse verdiene en kan forsvare, er ikke livet verdt å leve, skriver Volle videre. Som i flere andre artikler diskutert tidligere legger Volle kommunistene frem som fienden og kommunismen som alternativer for nasjonalsosialisme, og kobler i tillegg jødene opp mot kommunisme. Det som og kan begynne å virke som et kjennetegn i artikler om Norges og nordmenns fremtid er å se bakover og snakke om det som var galt. I denne artikkelen er det “ljoshærde gutar av beste norske ætt vraka mang ei gild norsk gjente og gjekk stad og gifte seg med ei jødinne, skjemde blodet og førde ulukke over seg sjølv og sitt folk”.¹⁵⁹ Det som og preget det norske folk var “sjølvsykje og meg-fyrst-mentaliteten”.¹⁶⁰ Dette er to faktorer som og kan kjennes igjen i bladet, folk som setter seg selv og egne interesser foran det som er best for fellesskapet, og da helst det norske/nordiske/germanske fellesskapet.

¹⁵⁵ Feyling, 1943, s. 11

¹⁵⁶ Feyling, 1943, s. 11

¹⁵⁷ Feyling, 1943, s. 11

¹⁵⁸ Volle, 1944b, s. 112

¹⁵⁹ Volle, 1944b, s. 112

¹⁶⁰ Volle, 1944b, s. 112

Volle presenterer det en prest har sagt, uten å oppgi navn:

Lat oss ikkje bruka makt. Lat oss vera tolmodige. Når nazismen er knust skal idealstaten koma. Og prestane bed frå preikestolen for dei som sit i konsentrasjonsleger, berre ikkje for dei engelske og norske nasjonalsosialistar som er fangar på (Isle of) Man. Og dei bed ikkje for dei av våre beste gutar som stend ved fronten i aust og verjar den germanske-kristne kultur mot barbari og bolsjevisme.¹⁶¹

Det blir presentert som et sitat fra en prest, men det kan se ut som det er med Volle sine egne kommentarer og. Dette må da være fra en prest som blir ansett som en motstander fra Volle sitt perspektiv, som ber for de som sitter i konsentrasjonsleirer og ikke deres “beste gutar” som kjemper på østfronten. Det er overraskende at Volle lar konsentrasjonsleirer bli nevnt på en så alminnelig måte. Kan det være fordi han ikke ser et problem med konsentrasjonsleirer? Responsen til tålmodigheten til presten må være makt, da konsekvensene av en eventuell seier til de allierte er slutten på den germansk-nordiske kultur.¹⁶² Kan Norge kjempe denne kampen alene? Nei, sier Volle. De kan kun klare det “i samarbeid med eit større samhelde av germanske og andre europeiske folk med same livsinteressor og same livsideal”.¹⁶³ Avslutningsvis skriver Volle:

[...] dette er slikt som fyrst kan koma til full utfalding når krigen er slutt. Me lyt setja inn alle krefter og evnor for å koma levande gjennom det ragnarok som denne krigen er. Men vert alle krefter som bur i dei germanske folk, fulltt utnytta, vil me vinna det rom med fortener i det germanske samhelde, som me vonar skal stiga fram.¹⁶⁴

Denne artikkelen er publisert i april 1944, og det kan tyde på at optimismen, om den en gang var der begynner å forsvinne. Nå er det ikke snakk om det overlegne germanske folket som kommer til å redde Europa, men nå må de inn med alle krefter de har for å vinne. Det kan virke som at

¹⁶¹ Volle, 1944b, s. 113

¹⁶² Volle, 1944b, s. 113

¹⁶³ Volle, 1944b, s. 113

¹⁶⁴ Volle, 1944b, s. 115

tanken er at avhengig av innsatsen fra Norge og nordmenn, vil dette avgjøre statusen til Norge i etterkant av Krigen, men at de likevel vil være en del av det germanske riket, ifølge Volle..

“Det norske folketoet”, H. Wasenden

Det nærmer seg nå slutten av krigen når denne artikkelen blir publisert i oktober 1944. Det virker ikke som det er noe fremgang i tankene de hadde for skolen i 1942. Her er det fortsatt snakk om å lage egne skoleklasser for de evnerike, som vil indikere at det har vært lite eller ingen fremgang på den fronten. Artikkelen starter med å skrive at “Noreg har noko av det beste folketoet i verda.”¹⁶⁵ Videre stilles spørsmålet om hvorfor Norge ikke har vært en stormakt siden 1400-tallet sammenlignet med andre som ikke har hatt like gode vilkår. Wasenden legger frem noen argumenter, som at vi lå under danske og svenske konger, utvandring, sykdom, osv. Den største grunnen er dog siden det har vært mangel på norske førere med norsk tankegang.¹⁶⁶ Det er der han kommer inn på det som er nevnt først i dette avsnittet, at man må ha nivåinndelt klasser for å få frem førere i samfunnet.

“Oppfostringsidealer i Bulgaria”, Ljubomir Russeff

Denne artikkelen, skrevet av Ljubomir Russeff, er også hentet fra et tysk blad. Man merker at det blir skrevet annerledes om bulgarere enn japanere. Japan var blant aksemaktene, mens Bulgaria var i store deler av krigen alliert med aksemaktene. Russeff beskriver bulgarernes etnisitet som dette: “Det stemmer ikke at bulgarerne er hundreprosent slaver. Undersøkelsene av blodegenskaper, hudpigmenteringen og hodeformen ga som resultat at bulgarerne rasemessig står nærmere finnene, ungarerne og søriitalienerne enn slaverne. (serbere, tjekkerne, russerne og polakkene.)¹⁶⁷ I samme artikkel siterer Russeff flere andre personer som karakteriserer bulgarere med forskjellige egenskaper, og vurderer verdiene til bulgarere.

“Samfunnets grunnfundament”, J. Eldal

Eldal hevder at alt menneskelig liv “bygger på de to grunnfaktorer, *arv* og *oppdragelse*.”¹⁶⁸ Grunnlaget er det man er født med, arveegenskaper, men det er og oppdragelsen som avgjør om

¹⁶⁵ Wasenden, 1944, s. 299

¹⁶⁶ Wasenden, 1944, s. 299

¹⁶⁷ Russeff, 1944, s. 5

¹⁶⁸ Eldal, 1945, s. 12

det er gode eller dårlige egenskaper som kommer frem i personen.¹⁶⁹ Det kan se ut som at i idealverdenen til Eldal så kan man med “den mest planmessige og systematiske oppdragelse” skape en helt ensartet befolkning, men innser at det er umulig siden det kan være mange arvefaktorer.¹⁷⁰ Eldal understreker at det er viktig for samfunnet at “dets medlemmer er født av virkelig godt folk”¹⁷¹. Løsningen er ifølge Eldal at staten skal støtte frem det mest “verdifulle arvemateriell”, og samtidig hindre at “mindre ønskelige individer” deltar i formeringen, og beskriver det poetisk, “Uten en slik lukingsprosess vil ugraset uvegerlig ta overhånd og kvele de edle vekster”.¹⁷² Han går så langt som å si at det er ikke en privatsak å stifte en familie, men at det er i samfunnets interesse å ha et ord i disse saker, det å ha “kontroll ved inngåelse av ekteskaper er derfor like nødvendig som rase- og helsekontroll”.¹⁷³ Han skriver videre om samfunnet i sin helhet og tar med rollen til skolen, “*Et sunt folkesamfunn kan bare bygges på sunne heimer med et godt arvestoff, en god samfunnsmoral og gode sosiale forhold. Og først da, i intimt samarbeid med disse heimene, kan skolen utføre et verdifullt og godt oppsødings- og opplæringsarbeid.*”¹⁷⁴ Skolen har da naturligvis en viktig rolle i oppdragelsen for å fremme de folkene og holdningene som er bra for samfunnet.

Denne artikkelen sier mye om hva Eldal mener om hvordan man skal få frem det beste arvematerialet, men at det også krever arbeid i oppdragelsen for å oppnå et bra samfunn. Han skriver om rase, som er mer typisk for pangermanere å gjøre. Det blir kanskje ikke nevnt nok ganger til å klassifisere denne artikkelen som arketyppisk pangermansk, men det er heller ikke sterk antydning til det nasjonale. Denne artikkelen er derfor ikke nødvendigvis en artikkel som får *Den Norske Skole* til å se ut til å høre på den ene eller andre siden, men er også vag nok til at det kanskje kan tolkes pangermansk. Da er det i tilfelle basert på fokuset på arvematerialet.

Skolen blir et tilleggsmoment i denne artikkelen, hvor fokuset som sagt er på arvematerialet og dens viktighet, men kommer til skolen til slutt. Artikkelen kommer ikke med konkrete arbeidsmetoder eller hvordan skolen kan bidra til at “skolen utføre[r] et verdifullt og godt

¹⁶⁹ Eldal, 1945, s. 12

¹⁷⁰ Eldal, 1945, s. 12

¹⁷¹ Eldal, 1945, s. 12

¹⁷² Eldal, 1945, s. 13

¹⁷³ Eldal, 1945, s. 13

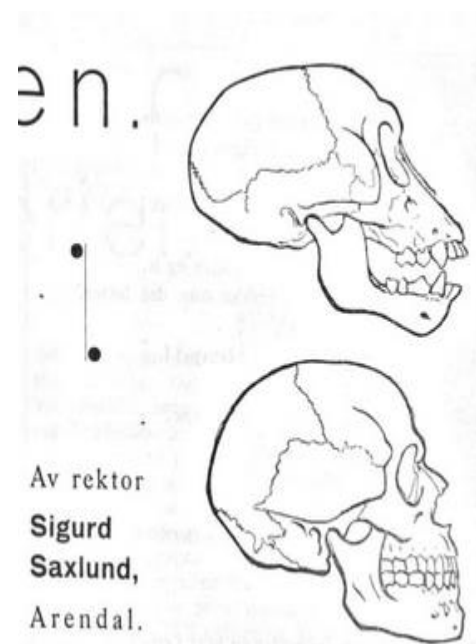
¹⁷⁴ Eldal, 1945, s. 14

oppседings- og opplæringsarbeid.”¹⁷⁵ Man må også legge merke til at denne artikkelen er fra 1945, NS har hatt makten i flere år og er fortsatt noe vage i tilnærmingen til skolen.

Lærersambandet og skolen

“Raselæren”, Sigurd Saxlund

Sigurd Saxlund sin artikkel om raselære handler om hvordan historiefaget skal være i fremtiden og om hodeskallevarianter. Saxlund hevder at geografi- og historiebøkene ikke har klart å holde følge med fremskritt i vitenskapen.¹⁷⁶ Elevene får ikke en riktig oppfatning av koblingene mellom lands kultur og historie i forhold til menneskearten som bor på stedet. Videre presenterer han det som at lærerne føler at det mangler i historieundervisningen. Det kan godt være at det er sant, men om det ikke er sant kan det være et forsøk på å få skeptiske lærere til å tro at de er i minoriteten. Han vil ha et historiefag som danner en sunn samfunnsoppfatning, og skaper samhørighet til eget folk og egen rase.¹⁷⁷ Dette er sammenlignbart med det Sæther har skrevet. Saxlund sier at “[...] i framtiden vil en historiker uten kunnskap i biologi og antropologi og psykologi være utenkelig”¹⁷⁸. Det er ikke sjokkerende at de blander inn biologi med tanke på hvor ofte familie og blodshistorie blir nevnt i artikler i bladene. Samtidig så hevder Saxlund og at likhetslæren ikke lengre er støttet opp av vitenskapen¹⁷⁹ Vitenskapen de tar i bruk nå viser Saxlund til ved å beskrive hodeskallene som er avbildet her, og hevder at de primitive raser er på et mellomsteg i utviklingen mellom apeskallen og menneskeskallen, antegelig for å illustrere det nordiske menneskets overlegenhet.

Figur 1 Faksimile Saxlund «Raselæren» 1942

¹⁷⁵ Eldal, 1945, s. 14

¹⁷⁶ Saxlund, 1942, s. 13

¹⁷⁷ Saxlund, 1942, s. 13

¹⁷⁸ Saxlund, 1942, s. 14

¹⁷⁹ Saxlund, 1942, s. 14

Tyskundervisning i folkeskolen”, H.F. Bang

Det var i mellomkrigstiden tatt til vurdering om det skulle være engelsk eller tysk som ble språket som skulle bli undervist i Norges skoler. ifølge Bang stemte 37 av de høyere skoler på tysk, 11 på engelsk, og i folkeskolene var det 32 som stemte på engelsk og 13 på tysk ¹⁸⁰. Selv om de høyere skolene var i majoriteten blant de høyere skoler ble avgjørelsen annerledes. Det ble engelsk som skulle undervises i, og begrunnelsen for dette var at folket har større behov for engelsk når man tar i betraktning Norges beliggenhet, ytre forbindelser og næringsveier. ¹⁸¹

Tiden de er i på dette tidspunktet er forholdet noe annet, og da ikke bare ytre forbindelser og næringsveier som ble nevnt for begrunnelsen for at engelsk ble valgt som språk tidligere. Bang sier også, “men også vårt lands beliggenhet peker nå sydover mot det stortyske rike, og gjør tysk til et ulike viktigere språk for vår ungdom å lære enn engelsk.”¹⁸² Fra deres perspektiv kan det tyde på at det er en selvfølge at det blir en tysk seier i krigen. At Norge peker sydover kan bli tolkes metaforisk og bokstavelig. Ser man på kartet kan man med godviljen si at Norge ser ut som en pil som peker sydover. Hans valg om å bruke begrepet “stortyske rike” tyder og på at Bang er en pangermaner, og at at Norge også peker ideologisk sydover mot det “stortyske riket”.

Rent undervisningsmessig blir det nevnt at de har tatt i bruk den tyske læreboken “Deutsche Fibel” ¹⁸³. Helt praktisk blir det i tillegg diskutert om de tyske undervisningstimene skal foregå på bare tysk eller delvis på tysk, men han argumenterer med, “[...] må elevene først og fremst lære *grammatikk og analyse*, og da må ganske sikkert morsmålet tas til hjelp” ¹⁸⁴.

“Historien i skolen”, J. Eldal

Eldal legger ikke skjul på hvor viktig han mener historien er som fag i skolen, og sier at et folks nasjonalfølelse og fedrelandssinn er avhengig av hvor mye plass historien inntar i folkets kulturliv.¹⁸⁵ Dette er ikke en påstand ifølge Eldal, “men en av historiens egne klare kjensgjerninger”.¹⁸⁶ Samtidig skriver han at “jo sterkere fedrelandskjærligheten og den nasjonale

¹⁸⁰ Bang, 1942, s. 23

¹⁸¹ Bang, 1942, s. 23

¹⁸² Bang, 1942, s. 23

¹⁸³ Bang, 1942, s. 23

¹⁸⁴ Bang, 1942, s. 23

¹⁸⁵ Eldal, 1942, s. 63

¹⁸⁶ Eldal, 1942, s. 63

selvfølelse er hos et folk, des høyere verdsetter det sin historie”.¹⁸⁷ Vi ser også i andre artikler av Eldal som blir diskutert i oppgaven han er i den nasjonalistiske fløyen, og det gir da mening at han vil ha fokus på historie, nasjonal selvfølelse og fedrelandskjærligheten og få de inn i skolen.

Sagatida i Norgesskolen, Hallvard Tveiten

Tveiten har ønsket om å etablere noe han kaller *Norges-skolen*, hvor hensikten er å “[forme] ut og bygge opp i vårt land ut fra norsk lynne og norsk soge”.¹⁸⁸ Skolen skal være for den “norske ætt, for innbyggerne av landet Norge”.¹⁸⁹ Kan dette bety at så lenge man er en norsk innbygger har man rett til å gå på denne skolen, eller er det de med norsk ætt som er innbyggere i Norge som skal få gå på denne skolen. Et av fokusene i denne skolen skal være sagatiden, og med det kommer Tveiten med en appell til norsk lærere, “Er du merksam på det, norsk lærer: *Ikke noe nolevende folk i Europa og dermed i verden har ei slik strålende litterær sagatid som den norske ætta*”.¹⁹⁰ Han sammenligner sagatidens litteratur med den hellenske og romerske diktningen.¹⁹¹ Tilogmed de “store germanske folk i sør [søker] til *norrøn* diktning og *soge* når de skal finne fram ættas egen sjel”.¹⁹² Tveiten avslutter artikkelen med å si, “*saga tida må bli en del av vårt liv* som den er en del av stordommen i vårt folks liv”.¹⁹³ Dette er ikke veldig ulikt det flere andre artikler har sagt om å hente tilbake det norske i skolen og samfunnet. Det er heller ingen tvil om at Tveiten har et nasjonalistisk synspunkt med det store fokuset på det norske.

“Grunnsyn i oppdragelsen”, Orvar Sæther

Dette er en artikkel av Lærersambandets landsleder, Orvar Sæther. Han begynner med å skrive om store menn som får samfunnet til å gå fremover. Innen teknikken kaller vi disse oppfinnerne, i litteraturen er de forfattere, og i religion er de profeter.¹⁹⁴ Sæther beskriver de videre, “det er disse menn som legger en ny stein til kulturens bygning, som bringer samfunnet et skritt videre, som løfter menneskene et trin oppover”.¹⁹⁵ Videre forteller han om Norges fortid, og at det en gang var

¹⁸⁷ Eldal, 1942, s. 63

¹⁸⁸ Tveiten, 1942a, s. 19

¹⁸⁹ Tveiten, 1942b, s. 19

¹⁹⁰ Tveiten, 1942a, s. 19

¹⁹¹ Tveiten, 1942a, s. 19

¹⁹² Tveiten, 1942b, s. 19

¹⁹³ Tveiten, 1942b, s. 20

¹⁹⁴ Sæther, 1942a, s. 52

¹⁹⁵ Sæther, 1942a, s. 52

et rikt folk og et herrefolk i norden, og når disse store menn døde mistet og det norske folk sin ledende stilling.¹⁹⁶ Når disse store og skapende mennene døde ut, begynte det norske folk å følge andre folkeslag sine store og skapende menn, som ifølge Sæther ofte var til skade for det norske folket.¹⁹⁷

I den nye tid kommer og læren om ideer som hører til blodet, Sæther skriver videre:

Ingen ideer er blodløse. Ideene, tankene, oppfinnelsen er ikke noe av menneskene uavhengig og selvstendig. Ideene er blodsegne. Hvert blod har sine ideer, sine tanker. Beslektet blod er født av beslektet ånd. Fremmed blod huser fremmede tanker. Sett ut fra sette syn vil tanker og ideer skapt i vårt blodsbilde fremme vår kultur, fremme vår egenart, hjelpe oss til å nå vår bestemmelse. Mens tanker av fremmed blod vil virke forstyrrende på vår kultur, nedbryte vår livsvilje og bringe oss vekk fra vår livsoppgave. Derfor er de av våre store menn som er av nordisk og germansk opprinnelse og som selv har sin rot i nordisk liv og tankemåte, gode menn for oss. De er ledere og foregangsmenn. De er våre profeter og lærere. Og jo renere og mer artsegne de er, desto bedre er de for sitt folk.¹⁹⁸

For å holde ideen om det norske folk, og fremme det videre må man altså og holde blodet reint. Fremmede tanker og ideer er en trussel mot vårt folk og samfunn. Tidligere i oppgaven ble Mendels arvelov tatt opp i en av artiklene, og det er kanskje ikke urimelig å si at denne tankegangen er blant teoriene som bygget på Mendels arvelov. For å fremme de kvalitetene man vil ha i et folk, altså i det norske folk må man ha norsk blod for å holde på blodets ideer og tanker. Blir blodet blandet vil personen kanskje og ha blandede ideer og tanker om vifølger logikken til Sæther.

Det er ikke en artikkel om blod og ideer i disse bladene om det ikke og er snakk om jødene på et vis. Sæther beskriver jødernes relasjon til blod som dette:

Dette folk har sine blosegne profeter. Når jødene søker livsvisdom, leser de sine egne store tenkere. Sine gamle forfattere er de eneste de akter. Der har for flere tusen år siden lært at blod og tanker er nøye forbundet. De har igjennom sin gamle historie gang på gang skilt mellom blodsegne og blodsfremmede førere, mellom falske og sanne profeter. De har forstått at

¹⁹⁶ Sæther, 1942a, s. 52

¹⁹⁷ Sæther, 1942a, s. 52

¹⁹⁸ Sæther, 1942a, s. 52

germanske tenkere var intet for dem. De har gjennom disse tusen år hold på sitt blod og tanker. [...]. I verden tenker jødene seg ett blod - jødenes, herskerklassens og en tusenfoldig blodsammenblanding, alle de andres, tjenernes. Før har den germanske rase vært som barn på blodets område. Mens en nesten ikke treffer en eneste jødegutt eller jøde jente som ikke kjenner sitt blod og sitt blods historie, treffer en tusener og atter tusener av norske gutter og jenter med lyst hår og blå øyne som intet forstår av blod. Det grunnleggende nye er at germanerne er blitt blodsbevisste”¹⁹⁹

Om vi skal sette dette utsagnet om jøder opp mot det han skrev om den nye tid og ideer i blod, sammen med det siste i nevnte utsagn og at germanske barn ikke kjenner til sitt blods historie, kan det nesten tolkes som en sjalusi av jødenes bevissthet for sitt blod. Hvordan man skal gjøre det norske folk mer bevisste over sitt blod og blodets historie, om ikke gjennom skolen og historiefaget?

Historiefaget frem til dette tidspunkt handlet mye om å huske årstall på hendelser. Det man lærte om de gamle vikingene var hvor forferdelige de kunne være. Sæther sier at dette er feil, at man ikke bare skal sitte igjen med noen årstall og en skam over hvor forferdelige forfedrene våre var²⁰⁰. Man skal kunne bruke historien til å blant annet gi et sant bilde av vårt folks liv, og kunne bruke historie som en veileder for livet²⁰¹. Det skal og bidra til å gjøre elevene folkebevisste²⁰². Igjen kan dette tyde på å skape den samme bevisstheten som de jødiske barna har til sitt blods historie hos de norske barna. Ikke at man skal skamme seg over hva våre forfedre gjorde, men å ta folkets erfaringer til nytte.

“Målet er å lære barna til å gjøre alt for nasjonens liv” - Orvar Sæther²⁰³

Historie er ikke det eneste faget som Sæther verdsetter høyt, men også geografi. Dette er for å kunne forstå livsrommet de tilhører, og bevissthet om at landet er det materielle som driver folkets

¹⁹⁹ Sæther, 1942a, s. 52

²⁰⁰ Sæther, 1942a, s. 53

²⁰¹ Sæther, 1942a, s. 53

²⁰² Sæther, 1942a, s. 53

²⁰³ Sæther, 1942a, s. 53

liv videre²⁰⁴. Det var heller ikke nødvendig for de som ikke hadde nytte av for eksempel fysikk å måtte lære det, heller at man lærer det som passer personen og retningen den går ²⁰⁵. Sæther stiller seg og positiv til gymnastikk, ikke bare for de fysiske fordelene, men og for samholdet under kommando og fysisk anstrengelse ²⁰⁶. Avslutningsvis skriver Sæther, “Barna skal ikke oppdras for seg selv og sin egen egoistiske framgang, men de skal oppdras for folket, for å bevare fedrelandet og folkets liv. Med dette grunnsyn skulde vi kunne samle alle gode nordmenn for den kommende skole.” ²⁰⁷

Det norske lærersambandet sa tidlig at de ikke godtok kritikken om at de ville tvinge lærere til å undervise politikk eller annet som går i mot lærerens moral. Departementet hadde makten til det, men da skrev de at departementet drev ikke med politikk, de drev med skole. Kan det da tolkes som at de ikke vurderer det som diskuteres i denne artikkelen som politikk? Kan det bare være noe de anser som en sannhet for å redde det norske folk, og da ikke politikk, men en selvfølge?

“Sveriges folkeskole 100 år”, Mathias Borgersen

Kort fortalt er dette er prakteksempel på at alt i disse bladene ikke har eksplisitt ideologisk innhold. Dersom det skulle vært noen tråder man kunne dratt i for å finne noe med snev av politikk, kan man finne det om man tar artikkelen for seg helhetlig. Artikkelen til Borgersen starter med å si at det “er det så selvsagt at staten har plikt på seg til å gi alle sin borgere i et hvertfall et minimum av kunnskaper”.²⁰⁸ Senere fortelles det om motstanden det var mot folkeskolen når den først ble introdusert, at den for eksempel ikke hadde nok kristendom²⁰⁹. Ser vi på disse to punktene om dagens selvfølge og datidens motstand, kan man tolke det som at det folk er motstandere av nå under NS, er ting som blir godtatt som en selvfølge etter 100 år?

“Skolen i går og i dag”, Halstein Sjølie

Dette er en artikkel av Halstein Sjølie som også er redaktøren for Den Norske Skole, og anses som et sjeldent bidrag av Sjølie i tidsskriftet. Som nevnt tidlig i oppgaven har Sjølie bakgrunn fra

²⁰⁴ Sæther, 1942a, s. 54

²⁰⁵ Sæther, 1942a, s. 54

²⁰⁶ Sæther, 1942a, s. 54

²⁰⁷ Sæther, 1942a, s. 54

²⁰⁸ Borgersen, 1942, s. 187

²⁰⁹ Borgersen, 1942, s. 188

arbeiderbevegelsen. Han starter med å si at til “enhver tid, enhver statsform vil sette sitt preg på skolen.”²¹⁰ Hvor L.H.K. beskrev datidens konflikt som den største revolusjonen i historien, beskriver Sjølie det som en brytningstid. “Kampen mellom nasjonalsosialismen på den ene siden og kapitalisme og bolsjevisme på den andre siden, [...]”²¹¹ Dette kan også være et tydelig preg av Sjølies bakgrunn fra arbeiderbevegelsen som setter kapitalismen blant fienden, hvor kanskje en som Sæther heller ville satt demokratiene sammen med bolsjevikene.

Sjølie filosoferer om livets tilværelse, “Livet er ingen sorgløs dagdrivertilværelse, ingen ønskedrøm om evig sol og slaraffenland. Livet er tvert imot en evig kamp, en kamp *mot* de krefter som vil *tyne* livet, i pakt *med* de krefter som vil *tjene* livet.”²¹² For å tjene livet da i skolens sammenheng må den bli mest mulig effektiv, den skal ikke bare gi elever nødvendig kunnskap, “men enn mer når det gjelder å forme vilje og karakter, fostre mennesker med samfunnssyn, mennesker som kan se helheten og fellesskapet, mennesker som vil sette sine evner og krefter inn for dette mål.”²¹³ Skolen skal også være bevisst på nasjonens egenart, og skolen som har grunnlag for å være en norsk skole.²¹⁴ Gjennom skolen skal elevene få samfunnssyn som skal gjøre at man bruker evnene sine til å bidra til fellesskapet. Det i seg selv er ikke nødvendigvis problematisk, men å “fostre mennesker med samfunnssyn” kan tolkes som at det er et bestemt samfunnssyn som er det rette. Som nevnt tidligere blir det sagt av Sæther at Lærersambandet ikke skal tvinge lærerne til å undervise i politikk, så det Sjølie sier er ikke hvordan skolen faktisk skal være, men hvordan den burde være fra hans synspunkt.

I de siste 15-20 årene har ikke Norge eller skolen vært som den burde ifølge Sjølie, og hevder man knapt kan kalle det en norsk skole.²¹⁵ Han beskriver skolen i denne perioden som at “skolen nærmest var en prøveklut for mer eller mindre, kanskje helst mindre, vellykkede ideer vesentlig av anglo-amerikansk eller i siste instans av jødisk opprinnelse.”²¹⁶ Skolen hadde altså hatt for mye påvirkning fra utenlandske tanker og ideer som gjør at skolen ikke kan kalles norsk lengre. De som hadde innflytelse over skolen var ifølge Sjølie opptatt av Freud og Marx, “bundet som sagt til

²¹⁰ Sjølie, 1942, s. 284

²¹¹ Sjølie, 1942, s. 284

²¹² Sjølie, 1942, s. 284

²¹³ Sjølie, 1942, s. 284

²¹⁴ Sjølie, 1942, s. 284

²¹⁵ Sjølie, 1942, s. 248

²¹⁶ Sjølie, 1942, s. 248

internasjonale ideer. De hadde mistet rotfestet i heimlig jord og eget folk, og rotløse individer kan aldri skape noe av varig verdig.”²¹⁷ Det er samfølelsen mellom blod og jord, land og folk som kan gi livet sammenheng og mening.²¹⁸ Det er de lærerne som ikke har hatt denne samfølelsen, og heller blitt påvirket av utenlandske idéer som har “inntatt en negativ holdning til det systemskifte som finner sted”.²¹⁹ Det er rimelig å anta at de lærerne det gjelder, er de lærerne som har protestert og demonstrert mot stat og samband.

Sjølie har, som L.H.K., et litt annet syn enn ren sortering basert på rase og hvor begavet man er. Hos noen er blodet en stor faktor for om en er blant de som er begavet. Sjølie sier derimot at:

Vår oppgave og vår plikt er det å finne fram de dyktigste av den oppvoksende slekt, uansett stand og fødsel og økonomiske forhold, og gi disse den best mulige opplæring og fullt ut nyttiggjøre seg deres evner og anlegg i folkets tjeneste, til det hele samfunns trivsel og vel.²²⁰

Det er dette Sjølie, som igjen er verdt å nevne har bakgrunn fra arbeiderbevegelsen, sier er “*sann sosialisme*”.²²¹ Her kan man stille spørsmål om hva som menes med “slekt”. I mange artikler som blir diskutert ville nok slekt ofte bli brukt angående blod og den germanske og/eller rase. Det han sier om et folk er, “et folk er ikke løsrevne grupper i kamp mot hverandre. Et folk er en viljemanifestasjon i samlet innsats mot et felles mål”.²²² Videre bruker han begrepet slekt igjen:

En sunn slekt skal vi være med å skape, en slekt med kjærlighet til land og folk, en slekt med troskap og offervilje, en renslig og ærlig slekt med kristendommens grunnverdier til rettesnor for liv og levnet, en slekt som er arbeidsglad og innsatsberedt og som vil se livets mening virkeliggjort i et lykkelig og sant folkefellesskap.²²³

²¹⁷ Sjølie, 1942, s. 284

²¹⁸ Sjølie, 1942, s. 284

²¹⁹ Sjølie, 1942, s. 284

²²⁰ Sjølie, 1942, s. 285

²²¹ Sjølie, 1942, s. 285

²²² Sjølie, 1942, s. 285

²²³ Sjølie, 1942, s. 285

Når han skriver om folk og slekt er det egenskaper og verdier som står i fokus. Det kan tyde på at hos Sjølie har ikke blodet stor viktighet så lenge en har de rette verdiene. Man er en del av et folk uansett bakgrunn så lenge du er blant viljesmanifestasjonen som jobber mot et felles mål. Likevel så ser man at han skriver “en renslig og ærlig slekt”, hvor begrepet renslig er av interesse. I konteksten av hvilken tidsskrift denne artikkelen hører til hadde det ikke vært urimelig å tenke at det handler om rent blod og slekt, men vanligvis ville det vært mer eksplisitt om det var tanken. Det kan være så enkelt som at det er renslig som i å være en ryddig slekt, men igjen kan det være en naiv tolkning. Når Sjølie skriver at man skal gi best mulig opplæring til de dyktigste uansett stand, fødsel og økonomiske forhold kan det igjen tyde på at det faktisk gjelder alle så lenge du er dyktig og har riktig verdisett. Senere i artikkelen skriver han at det er den germanske stammes plikt og historiske oppgave å skape grunnlaget for slektens framtid.²²⁴ Når Sjølie skriver om den germanske stamme er det kanskje noen begrensninger til hvem som skal ha tilgang til den best mulige opplæring. Sjølie avslutter artikkelen med å si at det er de som arbeider i skolen som har i oppgave å “gi det norske folket den beste tenkelige skole”.²²⁵

Når vi ser på hvor ofte Sjølie har skrevet om den norske skolen og å gi det norske folket den beste tenkelige skole er det rimelig å anta at Sjølie er på den nasjonalistiske siden. Selv om han også nevner germanske stammer betyr det ikke at han er en pangermaner, bare at han erkjenner at de er germanske.

“Skoleoppfostring i Japan”, M. Kamitake

Dette er ikke en original artikkel skrevet av noen som tilhører Det norske skoleblad eller lærersambandet, men er gjengitt fra det tyske bladet “Der deutsche Erzieher” og er skrevet av M. Kamitake som er lektor ved Berlins universitet. Artikkelen ble opprinnelig publisert i desember 1942. Det er stort sett en beskrivelse av det japanske skolesystemet og forfatteren henter inn de tyske skolene som tilsvarende de japanske skolene. Det som er bemerkelig er mangelen av rasesnakk, spesielt med tanke på de originale artiklene i Det norske skoleblad hvor det en fort kan skrives om forskjellige raser. Det kan være på grunn av forholdet tyskerne og Japan har som allierte i krigen,

²²⁴ Sjølie, 1942, s. 285

²²⁵ Sjølie, 1942b, s. 285

så har tyskerne mer respekt for japanerne. Kamitake har hentet et sitat fra keiser Meiji fra 1890 som kan gi oss et innblikk i respekten tyskerne hadde for japanerne:

Våre keiserlige forfedre har reist riket på bredt og fast grunnlag og plantet dyden dypt og sikkert i oss. Våre undersåtter har alltid stått sammen i ubrytelig troskap mot keiseren og i barnlig kjærlighet til foreldrene, og har fra slekt til slekt i all sin ferd lagt dette vakre sinnelag for dagen. Dette er den edle frukt av vår statsform og samtidig den kilde som vår oppfostring øser av.²²⁶

Som det nevnes i artikkelen hadde japan “et dynasti som har hersket uavbrutt fra historiens begynnelse”.²²⁷ Det er en tvilsom påstand ettersom det har variert voldsomt hvor mye keiseren faktisk har styrt i perioder av Japans historie, men poenget i denne oppgaven er ikke å sette spørsmål til troverdigheten av påstandene som blir presentert, men å stille spørsmålene til påstandene og hva de sier. Keiseren i Japan må være et kjerneeksempel på hvor mye makt en fører kan ha, Kamitake beskriver rollen hans som dette: “Tenno (keiseren) er for det japanske folket noe absolutt, han er herskeren, men også et guddommelig vesen. Derfor er han hellig. Han er faktisk midtpunktet for hele livet i Japan, japanerne tror på Tenno, stat og folk som en enhet”²²⁸. Forskjellen mellom Norge, Tyskland, Italia og Japan er hvor lenge de har hatt sine førere, de tre først nevnte er på sin første fører, mens Japan har hatt en 2 600 år lang historie med sine keisere. Det som i tillegg blir lagt frem i sitatet til keiser Meiji er viktigheten av familie og arven fra de keiserlige forfedrene. Det kan minne om det Sæther sa angående det at nordmenn måtte bli bevisste på sin egen historie. Et annet sitat fra Sæther tidligere i teksten om å lære barn om å gjøre alt for nasjonen, ligner og på det keiser Meiji sa om at japanerne måtte være klar til å ofre alt for fedrelandet. Det kan være disse likhetene i samfunnet og verdier som gjør at et folk som ikke er av germansk opphav kan få en såpass nøytral beskrivelse av deres skolesystem.

²²⁶ Kamitake, 1943, s. 46

²²⁷ Kamitake, 1943, s. 46

²²⁸ Kamitake, 1943, s. 46

“Den nye tids skole”, Orvar Sæther

Orvar Sæther ser først bakover før han snakker om “den nye tids skole”. Han graver opp i hans versjon på Romerrikets storhetstid, som var når familien, slekten, rasen og staten sto sterkest ²²⁹. Han skriver også om at «våre» gamle forfedre, germanere også hadde lignende verdier. Romerrikets storhetstid var over når individene satte seg selv foran egen familie, slekt, rase og stat.²³⁰

Gamle romerske familier forfalt og oppløstes i individer som igjen giftet seg med jøder, syriere og afrikanere. Og nye individer framstod uten noen som helst rot. De var hverken jøder eller greker, hverken trell eller fri. De raseblandende ulykkelige individer som oppga å få noe ut av dette liv, men trøstet seg til det hinsidige.²³¹

I denne artikkelen er det en gjenganger at Sæther fremstiller personer som ikke er etnisk “rene” som ulykkelige siden de ikke har en tilhørighet, og derfor ikke en mening ²³². Han skriver videre om de krigene germanerne har hatt for å få “frihet” fra den katolske kirken, og konsekvensen av det ble ifølge Sæther, “Vi fikk frihet for de germanske individer, men med frihet for Tor fulgte også frihet for Loke. Vår kjenning jøden fulgte med”²³³. Her legges det ikke noe skjul på hva Sæther sin mening om det jødiske folk er. Her må man være forsiktige med å dele ut frihet til folk, siden det kan resultere i at folk man ikke ønsker skal ha frihet, også får samme frihet som oss. Det er ikke kun folkeslag som kan få en frihet, men det kan og individet, og da er ikke veien lang til kommunismen sier Sæther:

Når det til individets uhemmede frihet fra slekt, folk og blod kommer en ren materialistisk innstilling, så er vegen til kommunismen ikke lang. Kommunismen bygger jo på individet som grunnprinsipp. For den er individet enheten som blir arbeidet med. Det samler ikke individene i slekter, stammer, folk og raser. Den lærer at individet er alt, og at alle individer er like uten hensyn til blod. At læren er falsk, merker ikke individet før det er for seint.

²²⁹ Sæther, 1943a, s. 228

²³⁰ Sæther, 1943a, s. 228

²³¹ Sæther, 1943a, s. 228

²³² Sæther, 1943a, s. 228

²³³ Sæther, 1943a, s. 228

Når mange lærere i dag med vår tids opplysning om disse spørsmål enno kan være kommunistisk innstilt, så er det helt uforståelig. Læren om menneskenes likhet fører til menneskenes bastardisering, og er menneskenes ulykke.²³⁴

Sæther starter artikkelen med å si at tiden vi lever i kan sammenlignes med tiden for 1 900 år siden, altså når han mener at det gamle Romerriket forfaller på grunn av individets råderett, og sier at veien fra individets frihet fra slekt, rase og familie til kommunisme er kort. Med den koblingen er det ikke urimelig å påstå at poenget Sæther implisitt prøver å fremme er at nå skal Norge bli reddet fra kommunismen.

Det er tross alt et skoleblad, så friheten og individets rolle i skolen blir også diskutert. Tanken om at man skal se på alle som like og ikke lage særskilte klasser for å skille etter evne er noe Sæther stiller seg negativ til:

Det måtte ikke lages særklasser av noen slag. Barn fra velstelte heimer og forsømte barn, begavede barn og dårlig begavede barn, moralsk høyverdige barn og barn med forbryteranlegg skulde og måtte gå i samme klasse. Enhver tanke på differensiering var og ble forbudt.²³⁵

Et resultat av dette sier Sæther er at de begavede barna ikke får den undervisningen og oppfølgingen de burde ha, det fører til at begavede slektet blir stoppet i et slikt system.²³⁶ Det er og en stor kostnad for samfunnet å ha dette systemet hevder Sæther, siden det er så mange undervisningstimer som ikke blir brukt godt for de begavede barna, men at de heller sitter og kjeder seg. Sæthers syn på barnets frihet og rolle kommer og frem i to sitater:

Barnet er ikke bare individ og kun individ. Det er et produkt av blodet, slekten, nasjonen og rasen. *Uten* sine foreldre, sin slekt, sitt fedreland er barnet noe helt annet enn *med* disse dyrebare ting. Det gamle ordspråk at klær skaper mannen, bærer en spire av sannhet i seg. Men enda større sannhet er det at familien, jorda, fedrelandet, skaper barnet og mannen.²³⁷

²³⁴ Sæther, 1943a, s. 228

²³⁵ Sæther, 1943, s. 228

²³⁶ Sæther, 1943a, s. 229

²³⁷ Sæther, 1943a, s. 229

Barna er ikke frie og skal heller ikke være frie. Barna skal være bundet av sine foreldre, av sin slekt, av sitt folk, sitt fedreland, og sin rase.²³⁸

I Sæther sin skole ville ikke jeg bare vært eleven Sondre, men Sondre fra familien og slekten Tendeland, nordmannen og den etnisk norske. Jeg ville vært en forlengelse og representant for alle disse faktorene.

Begrepet frihet skal erstattes med orden, individet må gi fra seg en del av egen frihet til fordel for skoleklassen. Klassen er ikke bare en samling med individer, men Sæther sier at det er noe høyere enn det.²³⁹ Klassen er et samfunn, klassen har og et liv, et ansikt, et mål og betydning, som overgår den enkelte elev.²⁴⁰ Elevene gir fra seg en del av sin frihet for å nå klassens mål. Videre som en respons mot at alle barn er like og skal inn i samme klasserom, hevder Sæther at barn er ulike, men at det er ikke en dårlig ting siden det er ulike roller i samfunnet som skal fylles, og derfor må man finne barnets rette plass i samfunnet.²⁴¹ Sæther fortsetter med en beskrivelse av germanere:

Hos oss germanere er det en følelse som er samfunnets store rettesnor. Det er rettferdighetsfølelsen. Vi vil ikke ha likhet. Vi vil ikke ha liberal frihet. Vi vil ha rettferdighet. Og det er noe som alle anerkjenner. Hos germanske individer finnes denne følelsen. Og den er meget jamt utbredt. Hvis individet er noenlunde raserent, så er følelsen til stede, slik at man kan bygge på den. Det er det germanske menneskes sterkeste etiske følelse.²⁴²

Her er det ikke kun snakk om Sæther sitt syn på hva en germaner er, men hvordan alle germanere skal være basert på sin bakgrunn. Det er som å si til det norske folket at de ønsker og vil disse tingene Sæther skriver siden deres germanske blod krever det. Det kan også være en måte å rettferdiggjøre hvorfor friheter må tas bort, siden det er i den germanske identitet å etterstrebe disse idealene. Har du ikke disse idealene, er du da faktisk en germaner? Som tidligere skrev Sæther at han kan ikke skjønne at det fortsatt finnes kommunister i lærerstanden, og sier i tillegg hvilke idealer nordmenn med germanske forfedre skal ha. Samtidig som han presenterer spesielt jøder

²³⁸ Sæther, 1943a, s. 229

²³⁹ Sæther, 1943a, s. 229

²⁴⁰ Sæther, 1943a, s. 229

²⁴¹ Sæther, 1943a, s. 229

²⁴² Sæther, 1943a, s. 229–230

som mindreverdige, det er ikke noe sjokkerende å lese med et moderne perspektiv på et blad fra okkupasjonstiden, men det viser hvilke rammer folk skal være innenfor og hvilke idealer folk burde ha. Om det var noen tvil på dette tidspunktet angående Sæthers perspektiv angående den gamle tids frihet og individualitet, og den nye tids fokus på slekt, rase, familie og stat så tydeliggjør Sæther det avslutningsvis,

Det er nok av dem som enno farer fram etter fortidens idealer, tøyeløs frihet og likhet. Og det er nok av motstandere mot læren om ætt og arv.

Men den nye tid har rett, og skjebnen krever av oss at vi kjemper våre idealer fram. Den gamle tid har spilt fallitt, den nye må seire. Derfor må også den gamle tids forkjempere vike plassen og gi rom for den nye tids lærere.²⁴³

“Lærebokspørsmålet”, J. Eldal

Eldal legger først frem påstanden om at en skulle tro at skolen “skulde gå foran og stake ut vegen for utviklingen, vise retningen og bestemme farten”.²⁴⁴ Videre avviser Eldal påstanden, “Det et imidlertid ikke tilfelle. All skolehistorie viser at *det er ikke skolen som former tiden, men det er tiden som former skolen*”.²⁴⁵ Det burde altså innen artikkelens publikasjon i 1944 være preg i skolen som viser at det er nye styringsmakter i Norge. På samme måte som Sjølie og Sæther, presenterer Eldal videre grunner til hvorfor skolen og samfunnet ikke er som den burde:

Det var en lang og dyptgripende utvikling som her hadde nådd et nytt mål, erobret av de siste skanser i samfunnslivet. Det var demokratiet som her skulde føres ut i sine ytterste konsekvenser. Det var den misforståtte humanisme som utfoldet seg i de mest skjebnesvangre former, og det med sine samfunnsoppløsende tendenser hadde nådd ned til folkets mest vitale livsrot. Denne skole er en triumferende manifestasjon av den dominerende maktposisjon som den jødekommunistiske verdenserobring hadde nådd også vårt land. Kampens utfall var avgjort i Norge. Den norske skole var erobret.²⁴⁶

²⁴³ Sæther, 1943a, s. 230

²⁴⁴ Eldal, 1944, s. 71

²⁴⁵ Eldal, 1944, s. 71

²⁴⁶ Eldal, 1944, s. 71

Her ser vi igjen en forfatter som skriver om at tankene og idéene som var hos i folket var samfunnsoppløsende. Eldal drar det så langt at han hevder at jødekommunistisk verdenserobring har kommet til Norge, og den norske skolen var erobret. Han presenterer videre hva som var målet, “Vi kan vel si at dette er vårt mål: et nasjonalt og sosialistisk folkesamfunn, er omtrent det stikk motsatte av det “den nye, frie skoles” ensidige individdyrkning og intenasjonale ånd måtte føre fram til”.²⁴⁷ Eldal har begrepene nasjonalt og sosialistisk hver for seg, noe som kan gi hvert begrep mer trykk enn om han hadde skrevet nasjonalsosialistisk. Det kan derfor tenkes at Eldal er i den nasjonalistiske bolken av NS, til og med kanskje at han lener mot den sosialistiske fløyen. Det sosialistiske blir forsterket når han skriver, “Der hvor *jeg*’et er det sentrale, og *personlige ønsker og lyster det avgjørende*, der kan de ikke være grobunn for sosialisme, og et nasjonalt livssyn kan umulig vokse fram en atmosfære fyllt av fullstendig fremmede tanker og ideer”.²⁴⁸ Denne tankegangen er gjenkjennelig fra Sæthers forakt for individualister. Det blir også bekreftet at vi kan sette Eldal i den sosialistiske fløyen i NS. Det står også i stil med det Sæther skriver om at man må legge bort sin egen frihet til fordel for landet. Han kommer i tillegg med det nasjonalistiske synspunktet at man ikke få et nasjonalt grunnsyn dersom det er “fremmede tanker og ideer” som strømmer rundt, da blant annet jødiskkommunisme som han nevner tidligere. Det må altså være plass til norske tanker og ideer i samfunnet for å kunne få et nasjonalt grunnsyn.

“Aktuelle skoleproblemer 1. Likhet og rase”, Orvar Sæther

Sæther gjentar seg selv og går på et angrep mot ideen om likhet, hvor han etterhvert tar opp skolen. Her legger han og skyld på forskere og filosofer som har utviklet tankene om likhet, hvor Sæther da sier at mange av disse var jøder.²⁴⁹ To av forskere han nevner med navn som snakker om likhet er Rousseau og Marx, og at det eneste som skiller mennesker ifølge disse er det materielle og økonomiske.²⁵⁰ Sæther siterer Vidkun Quisling som sier noe lignende som et sitat av Hjort som ble presenert i ideologi kapittelet:

²⁴⁷ Eldal, 1944, s. 71

²⁴⁸ Eldal, 1944, s. 71

²⁴⁹ (Sæther, 1944a, s. 314)

²⁵⁰ Sæther, 1944a, s. 314

Man behøver ikke å være raseforsker for å se forskjell på mennesketypene for eks. i Moskva, no og før revolusjonen. Særlig er det påtagelig hvorledes det asiatiske og orientalske blod er blitt framherskende ²⁵¹

Dette sitatet er nok her for å vise hva som skjer på den ekstreme enden av likhetsprinsippet, altså kommunismen. Sæther sier at teorien om likhet er feil, og det er noe som blir vist i både praksis og den tids forskning. ²⁵²Blant annet viser han til Gregor Mendel sin arvelov, som eksperimenterte med erteblomster i forskjellige farger og fant ut at egenskapene til blomstene nedarves etter bestemte lover. ²⁵³Det Gregor Mendel fant ut ble grunnlaget for forskning videre, som da i kontekst av artikkelen må bli regnet med at det er snakk om raselære og arv. Raseforskeren Dr. F. R. Günther blir referert til en som skal ha gitt ut flere bøker innen raselæren, og hevder at det tyske folk består av minst 7 raser, hvor da den nordiske som den mest utbredte. ²⁵⁴ Videre skriver Sæther at det ikke er blitt gjort samme raseforskning i Norge som i Tyskland, men nevner Andreas M. Hansen som har lansert en bok som heter “Norsk Folkepsykologi”. ²⁵⁵ Ifølge Hansen er det to hovedraser i Norge, den nordiske, som er høy, slank med lyst hår, blå øyne og lang skalle, og en som er mørk, kortskallet brunøyet rase. ²⁵⁶ Hvilken rase den mørke brunøyet rasen hører til er de ikke sikre på, men det ble spekulert i at der hørte til det de kaller den alpine rasen, men Sæther sier at det ikke er vitenskapelig fastslått. ²⁵⁷

Det er tross alt en artikkel med navnet “Aktuelle skoleproblemer”, så Sæther kommer til skole som tema etterhvert som han har skrevet om raser og hvor mye han ikke liker likhet. Sæther skriver, “Det er disse nye ideer som må inn i skolen. Barna må lære hva slekt, arv og rase betyr”. ²⁵⁸ Denne artikkelen ble publisert i november 1944, det kan da tyde på at innføringen av disse ideene ikke har nådd skolen siden han sist skrev om dette i 1943. Det som er bemerkelig i denne artikkelen i forhold til den forrige er et mye tydeligere forakt mot jøder, og sier flere ganger at vi må ta

²⁵¹ Sæther, 1944a, s. 314

²⁵² Sæther, 1944a, s. 314

²⁵³ Sæther, 1944a, s. 315

²⁵⁴ Sæther, 1944a, s. 315

²⁵⁵ Sæther, 1944a, s. 315

²⁵⁶ Sæther, 1944a, s. 315

²⁵⁷ Sæther, 1944, s. 315

²⁵⁸ Sæther, 1944a, s. 316

avstand fra disse jødiske verdier og ideer, men at vi må ha tro på vårt eget blod.²⁵⁹ Sæther avslutter med å skrive “La oss på dette grunnlag bygge på den nye skole.”, som kan være et tydeligere tegn på at fremgangen i skolen ikke har gått som forventet på dette tidspunktet.²⁶⁰

“Hvorfor nasjonalhøgskulen?”, Willy Klevenberg

Klevenberg skriver om en såkalt Nasjonalhøgskole, der “den norske ungdommen vekkes til forståelse for vår ærerike historie, lære grunnlaget for vår norske kultur å kjenne og hente seg kunnskaper om den norske folkeætten, dens opphav og egenskaper”.²⁶¹ Blant disse egenskaper er det blant annet snakk om språket, kjennskap til rase, hjem og samfunn, litteratur, kroppsøving og norsk folkedans.²⁶² Målet til denne skolen er for Klavenberg:

Skolens mål er derfor ikke bare en innføring i vår gamle norske kultur, dens årsaker og utvikling, men utover det vil den gi den norske ungdommen muligheter for på dette solide norske grunnlag å utvikle norsk kultur videre til ny vekst og ny storhet.²⁶³

Skolen skal da være et ledd for å få det norske samfunnet tilbake som det var, “til grunnlaget for sin nasjonale eksistens og til erkjennelse av de verdier som alene betinger vårt fortsatte liv som folk og vår framgang og vekst”.²⁶⁴

Tidligere i artikkelen skrev Klavenberg om den norske historien hvor han blant annet forteller om det utstrakte norske riket, “Det norske riket omfattet foruten moderlandet, store deler av Sverige, alle øyene i nordishavet, deler av Skottland og Normandie, riket i Sør-Italia, kolonier i Middelhavsområdet foruten Gardarike i Russland og strakte sin innflytelse også langt utover disse områder”.²⁶⁵ Her i motsetning til mange flere andre artikler, setter han kulturpåvirkelse fra utlandet i et mer positivt lys, “[...] de utbredte nordisk kultur og visste også å utnytte de kulturimpulser de fikk i utlandet til fornyelse og ytterligere berikelse av den kultur som hersket her heime”.²⁶⁶ Det skal merkes at han skriver at de som var ute og reiste valgte hvilke kulturimpulser som vil være til

²⁵⁹ Sæther, 1944a, s. 316

²⁶⁰ Sæther, 1944a, s. 316

²⁶¹ Klevenberg, 1944, s. 329

²⁶² Klevenberg, 1944, s. 329

²⁶³ Klevenberg, 1944, s. 329

²⁶⁴ Klevenberg, 1944, s. 329

²⁶⁵ Klevenberg, 1944, s. 329

²⁶⁶ Klevenberg, 1944, s. 327

berikelse for de i Norge. Da er det de som vet hvilke som er til nytte for Norge, mens når de andre snakker om utenlandske og fremmede idéer kan det tenkes at det er mer idéer som er uønsket og sniker seg inn i landet, mens de som Kravenberg skriver om er inviterte tanker og idéer.

Klavenberg er og en av de som har mest eksplisitt støtte til en form for europeisk forbund, som er blant fløyene nevnt av Sørensen tidligere i teksten. Han gjør det tydelig at det er snakk om frie nasjonale stater, ikke en samlingsstat i det germanske riket. I dette samarbeidet vil landene “ut fra sine nasjonale forutsetninger, gir sitt bidrag til fellesskapet. Og ut fra et slikt syn skulde vårt norske folk ha alle sjanser for å gi de mest verdifulle bidrag og derigjennom sikre seg en betydelig og ærefull plass blant folkene”.²⁶⁷ Tidligere i artikkelen nevner han også at “vår folkestamme hører til den germanske rase”, men det er ikke et tydelig preg av at støtte til pangermanismen.²⁶⁸ Om den germanske stamme fortsetter han med å poengtere at vi er blant de germanske stammene som holdt seg til lengst nord, og våre forfedre hadde en krevende natur å forholde seg til, og kanskje derfor Klavenberg og skriver at “nordmennene [er] et av de mest fryktede, men også ansette folk”.²⁶⁹

“Aktuelle skoleproblemer II Frihet og autoritet”, Orvar Sæther

Dette er del to av serien “Aktuelle skoleproblemer” skrevet av Sæther, hvor denne handler om farene med frihet og i mindre grad beundrelse for autoritet. Det blir satt inn i kontekst av kateterskolen og arbeidsskolen. Hvor han nevner Olav Storsteins “kateterskole eller arbeidsskole” med å si, “[Olav Storstein] setter her problemene ganske tydelig opp. På den ene siden den autoritære skole, kateterskolen som foraktes, fordømmes og latterliggjøres. På den andre siden den autoritetsløse såkalte frie skole, med det skjønne tilnavn “arbeidsskole”.²⁷⁰ I denne oppgaven skal ikke alle de forskjellige skoletypene bli beskrevet og diskutert, så fokuset her vil være på hva Sæther sier om de forskjellige. Sæther var åpenbart ikke enig i Storsteins påstander, og han diskuterer det videre. Først ved å forsvarliggjøre autoritet, “Alt som har med autoritet å gjøre, alt som menneske kan se opp til, beundre og synes er skjønt, det håner han og rakker ned på.”²⁷¹ Sæther oppsummerer videre hva han legger i kateterskolen og arbeidsskolen:

²⁶⁷ Klevenberg, 1944, s. 329

²⁶⁸ Klevenberg, 1944, s. 327

²⁶⁹ Klevenberg, 1944, s. 327

²⁷⁰ Sæther, 1944b, s. 345

²⁷¹ Sæther, 1944b, s. 345

Kateterskolen, det vil si den skole som hevdet autoritet, disiplin, orden, høflighet, arbeidssomhet og moral, ble ledd ut og motarbeidet. Arbeidsskolen, det vil si den skole som hevdet oppløsning, disiplinløshet, arbeidsskyhet, latskap, uorden, frekkhet, autoritetsforakt under slagordene frihet, likhet og kollektivitet, ble fremmet av overlærer, skolestyrer, skoleinspektører, skoledirektører og ministre.²⁷²

Det kan minne om det Sjølie og skrev om at skolen hadde blitt påvirket av andre idéer. Like lett som Sæther kommenterer Storsteins kommentarer angående kateterskolen, kommer Sæther med sine egne kommentarer som angår arbeidsskolen. Som vi i tillegg så i Sjølie sin artikkel legger Sæther skylden på de som styrer skolene for verdiene Sæther mener har kommet frem i arbeidsskolen. Disse verdiene er ifølge Sæther en konsekvens av tanken om frihet:

Friheten ble hevdet av flere og flere skolefolk. Men hva er frihet trukket ut i sin ytterste konsekvens annet enn oppløsning og kaos. Frihet er en like stor om ikke større utopi en likhet. Naturvitenskapen lærer oss at det ikke finnes noen likhet. Den lærer oss også at det finnes noen frihet. I hele universet finnes ingen frihet.²⁷³

Hans tanker om likhet er et tema som har gått igjen i Sæthers artikler, er kort oppsummert ikke likhet et ideal å følge ettersom man ignorerer slekt, familie, blod, osv. Folk kan altså ikke være like siden noen er av bedre slekt og blod enn andre. Sæther skriver at naturvitenskapen lærer oss at det ikke finnes likhet og frihet, og forklarer det grundigere, "Ethvert solsystem, enhver planet, ethvert molekyl er bundet sammen av krefter og er ordnet inn etter rang og kraft".²⁷⁴ Det er naturvitenskapelig måte å forklare hvorfor frihet ikke finnes, men han beskriver det og på et menneskelig nivå:

I intet menneskesamfunn finnes det fulkommen frihet. Intet individ er fritt. Det er bundet sammen med andre individer av utallige lover, forskrifter og hensyn. Ingen familie er fri. Den er bundet sammen av blodets band, av kjærlighet, av medfølelse og av hundrer av iboende og sterkt virkende hand. Det er derfor et falskneri av jøder og jødisk tenkende filosofer å hevde

²⁷² Sæther, 1944b, s. 346

²⁷³ Sæther, 1944b, s. 346

²⁷⁴ Sæther, 1944b, s. 346

frihet som et oppdragende prinsipp. Det var også den franske revolusjonen som detroniserte autoriteten og satte friheten i høgsetet.²⁷⁵

Det er på grunn av våre relasjoner og omstendigheter som gjør at man ikke kan være fri. Man kan ikke være fri i Norge på grunn av lover man må følge. Man er ikke fri som et individ siden man har et bond med familie og landets blod. Sæther sier at “den absolutte frihet er det samme som kaos”.²⁷⁶ Han har også en egen forståelse, “frihet kan [...] forstås som en frigjøring fra enkelte band, en bevegelse fra en sort band til andre band, band som passer og fremmer livet”.²⁷⁷ Det som også er et sentralt spørsmål for Sæther er å “alltid spørre frihet fra hva og til hva”.²⁷⁸ Han hevder da videre at den demokratiske skolen kun har rukket å rope frihet fra blant annet autoritet, religion og fedrelandet.²⁷⁹ Ifølge Sæther forsto bolsjevikene også det samme som Sæther angående frihet, at frihet “var et oppløsende prinsipp som ødela og rev ned den gamle kristne autoritet. Og når friheten hadde virket tilstrekkelig lenge, når kaoset var der, da skulde de sette inn sin nye autoritet, verdensrevolusjonen og utslettelsen av det germanske blod”.²⁸⁰ Dette er ikke bare en erkjennelse av at han er enig med bolsjevikene på et punkt, men han sier jo og at frihetsprinsippet vil lede til et samfunn bolsjevikene kan sette inn sin egen makt. Kort og enkelt kan frihet lede til kommunisme under bolsjevikere.

Sæther går også inn på rasebiologi som skal lære “oss at menneskerasene ikke bare er dypt fysisk forskjellig, men også sjelelig”.²⁸¹ Sæther tolker det som at hvert folkeslag har en bestemt egenart og egen skjebne.²⁸² Det er derfor hver “tenkende nordmanns plikt å lære denne skjebne å kjenne, det må bli enhver pedagogs mål å arbeide i skolestua for å oppdra barna, slik at de kan lære denne skjebne”.²⁸³ Med en litt hånlige formulering, ved å si at det er hver “tenkende nordmanns plikt”. Altså det er kun de som er tenkende og oppgående som er klar over disse tankene og idéene. Folket har blitt rotløst, som konsekvens av frihet og likhetstanker, og det er tidens oppgave å finne

²⁷⁵ Sæther, 1944b, s. 346

²⁷⁶ Sæther, 1944b, s. 346

²⁷⁷ Sæther, 1944b, s. 346

²⁷⁸ Sæther, 1944b, s. 346

²⁷⁹ Sæther, 1944b, s. 346

²⁸⁰ Sæther, 1944b, s. 347

²⁸¹ Sæther, 1944b, s. 347

²⁸² Sæther, 1944b, s. 347

²⁸³ Sæther, 1944b, s. 347

tilbake til det opprinnelige grunnlag. Sæther sier at de har funnet det, grunnlaget “for folkets evige liv er det nordiske blod. Og det er den autoritet som vi må bygge den nye skole på”.²⁸⁴ Det er de som skjønner denne skjebne som har autoritet til å redde folket, ikke noe mer frihet og likhet, “barna skal lære disiplin, at de skal bøye sin vilje under den store autoritet, fordi barnet har plikt ikke bare til å tenke på seg selv, men folket, på rasen, på det norske fedreland. Barnet må oppgi sin frihet til fordel for folket.”²⁸⁵

Departementets pragmatisme

Flere av forfatterne her har skrevet om hvordan de synes skolen skal være, og da er det ofte om i hvilke klasser elevene hører til i. Sæther la for eksempel fokus på de begavede barna og hvordan skolen må tilrettelegges at de får det best mulig, ikke la de gå i samme klasse med barn med “forbryterannlegg”. Man skal heller ikke se bort fra at det er rasebelagte betingelser også for hvordan klassene burde bli satt sammen fra Sæthers perspektiv. L.H.K. skriver og om å sortere elevene på et vis, men med perspektivet om at alle har det det best om folk blir plassert på “rett hylle”. Det er det nasjonal sosialistiske samfunns rolle å sørge for at alle får hjelp til å finne ut hvor enhver person får brukt sine evner best mulig. Sjølie kan man nesten si er i en mellomposisjon, da han skriver om at det er deres plikt å finne de dyktigste uansett bakgrunn og gi dem den beste opplæringen.

Inntrykket man kan sitte igjen med etter å lest disse bladene er at tankene og idéene til Sæther, L.H.K. og Sjølie ikke ble noe mer enn idéer. I 1943 i et departementsskriv, som vanligvis var mot slutten av flere av bladene kom det et innspill om tunghørte barn i skolen fra departementet. Her de beskriver vanskeligheten det er for barn, og de ønsker en oversikt over hvor mange barn som ikke kan få full nytte av undervisningen på grunn av nedsatt hørsel.²⁸⁶ Det påpekes og at for elever i store klasserom kan eleven ha problemer med å høre det læreren sier og kan miste interessen for skolen. Det poengteres også at de elevene som har vokst opp tunghørte gjerne ikke har lært morsmålet ordentlig og kan ofte ha talefeil som kan gjøre at de kan bli tolkes som evnesvake, “noe som ikke behøver å være tilfelle”.²⁸⁷ I 1944 kommer det et skriv om særopplæring fra

²⁸⁴ Sæther, 1944b, s. 347

²⁸⁵ Sæther, 1944b, s. 347

²⁸⁶ «Departementsskriv», 1943a, s. 58

²⁸⁷ «Departementsskriv», 1943a, s. 58

departementet. Her skriver de om elever som skal ha det vi i dag kaller tilpasset opplæring. Elever som trenger det får det noen uker av året, mens resten av tiden må de være med i den vanlige undervisningen.²⁸⁸ Departementet skriver også at det beste vil være at elevene det gjelder får tilpasset opplæring hele året, men at noen uker med tilpasset opplæring i løpet av året er bedre enn ingenting. Om en kun tar utgangspunkt i hva som blir publisert i bladene må man kunne si at de ideale klasserommene og sorteringene til Sæther, L.H.K. og Sjølie ikke er på plass.

De to fagene som man kanskje tenker på først relatert til skolen i okkupasjonstiden er nok for mange tysk faget og raselæren. De poengterer i januar 1943 at tysk ble et obligatorisk fag etter vedtak 12. august i 1942.²⁸⁹ Raselæren derimot blir ikke innført før sommeren 1944, og da var minstekravet at det skulle være “noe *raselære*”.²⁹⁰ Planen for undervisningen er som følger, “Noe om hvordan menneskerasene er oppstått, særlig rasene i Europa, litt om de sjelelige egenskaper hos menneskerasene i Europa og raseblanding etter “Slekt og Individ» av Kvassnes, Rian og Saxlund”.²⁹¹ Saxlund blir nevnt tidligere i oppgaven hvor han skriver om raselære. Med faget raselære tenker man automatisk at man lærer om egen overlegenhet og andre rasers mindreverdigheit, noe boken “Slekt og Individ” forsåvidt gjør, men i mindre grad enn man skulle trodd. I forordet skriver forfatterne:

En hovedårsak til hat og bitterhet folkene imellom beror på manglende kjennskap til andre folks særegenheter, egenskaper og muligheter. Vi vil framheve at vegen til fred mellom folkene går gjennom øket forståelse for andres mening.²⁹²

I boken skriver de også beskrivende om mange forskjellige raser, og det er mindre nedlatende enn man skulle trodd, men de tyr også til stereotypier og generaliseringer som jødernes “sans for pengeverdier”.²⁹³ Det er ikke like mye hat i beskrivelsene til forfatterne av denne boken som det er i Sæthers beskrivelse av jøder som nevnt tidligere i oppgaven. Søker man opp boken på

²⁸⁸ «Departementsskriv», 1944a, s. 99

²⁸⁹ «Departementsskriv», 1943b, s. 23

²⁹⁰ «Departementsskriv», 1944b, s. 311

²⁹¹ «Departementsskriv», 1944b, s. 311

²⁹² Kvassnes et al., 1944, s. 7–8

²⁹³ Kvassnes et al., 1944, s. 61

nasjonalbiblioteket ser man også tidlig i boken at det står “Godkjent til bruk i folkeskolen ved skriv av Kirke- og undervisnings dep. av 10. juni 1944”.²⁹⁴

Grunnen til at innføringen av denne boken og raselæren er satt inn i dette kapittelet er siden det viser hvor lang tid det tar før raselæren blir innført i skolen. Som det blir vist med “seropplæringen” og om vanskelighetene til tunghørte elever, ble ikke ønskene til forskjellige bidragsytere innført hyppig. Sæther ville jo ikke ha noen i klasserommet som kunne hindre de mest begavede i å lykkes.

Generelle observasjoner i *Den Norske Skole*

Man skal ikke mer enn tretten sider inn i det første bladet før en artikkel om raselæren står frem. Man skal heller ikke være så generaliserende å si at det kun er et politisk talerør fra NS inn i norsk lærerstand. Det var stadig praktiske artikler som vil være til bruk for lærere, og da ofte tips til kunst og håndverk og gjennomgang av hvordan man lager ting. Igjen skal man ikke utelukke at det kan være politisk eller ideologisk innhold, eksplisitt eller implisitt i artikler relatert til kunst. Man vil i tillegg finne artikler som man gjerne kunne lest i dag – de kunne hvertfall blitt publisert med samme tittel, for eksempel Ewald Sundberg sin artikkel “*Hvordan vekker vi best de unges interesse for skolen*”, Nini Bøs “*Mor og barn i norsk kunst*” eller Almar Næss’ “*Lærerstudiene ved Universitetet*”. Samtidig finner vi også artikler som gir tydelige preg av tid og politikk som Sigurd Saxlunds artikkel “*Rase og kultur*”, Kari Aas’ “*Germanerære*” og Olav Wettings “*Norsk luftfart - en oppgave for ungdommen*”. Alle disse artiklene blir ikke diskutert i oppgaven, men det bare påpekes at disse også eksisterer.

Det er mange bidragsytere i bladene gjennom årene, omtrent 90 personer er krediterte forfattere i løpet av bladets levetid. Flere av forfatterne er gjengangere, som for eksempel Kari Aas og Mathias Borgersen som har skrevet henholdsvis 17 og 18 artikler hver. Som man kan forvente i et moderne medium har disse forfatterne sine områder. Artiklene til Kari Aas handler for det meste om kunst og kultur, mens Mathias Borgersen har fokus på skolehistorie og historien til forskjellige personer med varierende relevans til skolen. Det er også forfattere som H.F. Bang som har et faglig fokus, for hans del er det snakk om tyskfaget. Han skriver blant annet om undervisningen i tysk, anmelder tyske lesebøker for realskolen og gymnaset, og skriver om selve pensumet i tysk.

²⁹⁴ Kvassnes et al., 1944, s. 4

I forkant av lesingen av bladet hadde jeg en forventning om at sentrale personer som Quisling, Sæther, Skancke og Huhnhauser skulle komme med mange bidrag, og at disse personene ideologisk ville prege bladene. Men disse personene bidro minimalt, med unntak av Orvar Sæther som var lederen for organisasjonen som publiserte bladet, og dermed ikke overraskende er den av disse som har flest bidrag. Skancke har noen få innlegg som kreditert forfatter, men er i tillegg den som har signert flere av innleggene i departementskrivene, igjen noe som og gir mening med tanke på hans posisjon som Kirke og undervisningsminister . Quisling har ikke noen direkte bidrag i bladene, navnet hans er kun nevnt i forbindelse med sitater og lovgivning han har signert, og som er tema i bladet. I spesielt 1942 bruker andre forfattere også sitater fra Quisling i artiklene sine i form av sitatbokser. At det ikke er noen bidrag fra Huhnhauser er minst overraskende, da hans rolle var i det tyske apparatet i okkupasjonsstyremaktene.

Det som og er verdt å påpeke er blant de 90 personene som er kreditert til nesten 300 artikler i løpet av bladets fire års levetid er at en betydelig andel av disse bidragsyterne først kom i 1943 og ofte kun hadde én artikkel i deres navn i løpet av bladets levetid.

Hvilken diskurs fremmes i *Den Norske Skole*?

Her vil jeg ta i bruk spørsmålene som blir tatt opp i metodedelen for å undersøke hvilken diskurs som gjenspeiler seg i *Den Norske Skole* med tanke på Lærersambandets egenforståelse, dets ideologi og konkrete planer for skolen.

Hvilket tanke sett er det som fremmes?

Lærersambandets rolle og funksjon blir presentert av dem selv. Dette er en organisasjon som skal være et positivt redskap for lærerne. Det er Norges Lærersamband du kan gå til om du har spørsmål og ønsker, om for eksempel om videreutdanning. De skriver også om kritikken de mottar, og spesielt Sæther kommenterer kritikken og hevder at de har ikke gjort noen av tingene som folk fryktet, som at de skulle bli tvunget til å undervise i politikk. Samtidig er man i bladet heller ikke redde for å stemple de lærerne som ikke var med i “deres kamp” som uærlige og uredlige. Diskursen var altså tydelig på hvem som var på rett side av kampen og så tingene fra det «korrekte» perspektiv: Det var dem som støttet NS og ville ta landet, skolen og elevene inn i «den nye tid».

Det er likevel ikke ett bestemt ideologisk tankesett som fremmes, men det er et tankesett man nok kun finner i visse grupperinger. Som nevnt er de to hovedfløyene i NS de pangermanske og de nasjonalistiske. Vi finner også preg av sosialistiske holdninger i noen av artiklene. Når det er snakk om det pangermanske, har det en tendens til å handle om et storgermansk rike og den germanske rases overlegenhet. I delkapitlet om ideologi ble det henvist til Sørensen som beskriver Sæther som pangermansk. I kildematerialet som er brukt her kan man nok ikke avskrive at han var pangermaner, men artiklene hans er da kanskje ikke så pangermanske som en kunne forventet. Kari Aas er en av forfatterne som ikke har fått noe særlig med plass i denne oppgaven, men det skal påpekes at hun var en av de større bidragsyterne i bladet. Hun ble også kategorisert som en pangermaner av Lien.²⁹⁵

Forfattere som redaktør Sjølie og Tveiten lener derimot mer mot den nasjonalistiske siden og setter fokus på det norske. Blant nasjonalistene finnes også Klavenberg, som samtidig er en som støtter et europeisk forbund etablert av frie nasjonalstater. Rent ideologisk kan man da ikke si at *Den Norske Skolen* er en tidsskrift med et tydelig standpunkt. Samtidig var det heller ikke åpent for artikler som var i direkte motstand mot NS-regimet. De forskjellige ideologiene som viser seg frem i bladet har da likevel “rett” ideologi innenfor rammene satt av NS. Det er også et tydelig forakt mot spesielt jøder og kommunister som er gjennomgående i bladene, spesielt hos Sæther. Dette stemmer overens med det Lien konkluderer med i sitt delkapittel “Ideologiske spenninger i sambandet?”, som også viser til flere ideologiske fløyer i sambandet.²⁹⁶

Det kan påpekes er at det utvalget som har blitt tatt inn i denne oppgaven, indikerer at nasjonalistene har hatt den viktigste stemmen i disse bladene. Samtidig er det sant at Sæther, som blir beskrevet av andre som en pangermaner, ikke viser det like tydelig i disse bladene som den nasjonalistiske fløyen viser sin nasjonalisme. Når det fremstår som at det er et sterkere nasjonalistisk preg i disse bladene enn pangermanisme, skal man kanskje ikke se lengre enn til Halstein Sjølie som grunnen til dette. Hans tekster tyder sterkt på at han er en rotnorsk nasjonalist, og som redaktøren for bladet, har han derfor en tydelig stemme når det gjelder hva som publiseres. Det kan ha veid tyngre enn at pangermaneren Orvar Sæther var lederen for Norges lærersamband, som publiserte bladene.

²⁹⁵ Lien, 2013, s. 114

²⁹⁶ Lien, 2013, s. 89

Det spesielt Sæther unektelig er fokusert på, er hvilke faktorer det er som har forstyrret skolen og samfunnet. Individet er noe som er gjennomgående hos flere av forfatterne – er man individualist setter man seg selv foran klassen, familien, slekten, rasen og nasjonen. Utenlandske og fremmede idéer og tanker er også noe som har påvirket skolen. Jobber man ut fra jødiske, kommunistiske eller amerikanske idéer, kan man ikke samtidig lære barna til å ha *norske* idéer. Han er også nøye på å påpeke viktigheten av læreren og skolen, og om man er kynisk kan det tolkes som å forsøke å få støtte fra lærerne.

Historiefaget blir i tillegg fremmet som et særlig viktig fag av flere forfattere. Å være mer bevisst på egen historie og slekt vil gi folk større tilknytning til egen nasjon og dens historie. Her kommer det opp tanker om at historien til andre land har hatt for stort fokus i skolen, mens det heller burde være fokus på norsk og/eller germansk historie.

Hva slags handle- og væremåter fremmes?

Her forfatterne gjennomgående tydelige på at det er positivt for læreren å bli, og forbli, medlem av lærersambandet. De skriver implisitt om lærerne som ble sendt opp til arbeidsleir i Kirkenes for å vise hva som kan skje om du ikke spiller på samme lag som NS og sambandet. Gjør du det, har du imidlertid et visst ideologisk spillerom, der både ren nasjonalisme og pangermanisme aksepteres innenfor diskursen. Det samme gjelder nasjonal sosialisme, skarpt atskilt fra kommunisme, og støtte til et Forbunds-Europa.

Ellers kan jeg vise til kapittelet “Departementets pragmatisme” tidligere i oppgaven. Der fremmer noen synspunkt som å legge så godt til rette for de begavede elevene av rett slekt, eller å hjelpe elevene med å finne rett “hulle” de passer inn i for å bidra til samfunnet på best mulig måte. Det er disse handlemåtene skolen burde ha, og som blir fremmet. Likevel ser vi i skrivene fra departementet at det ikke blir helt som ønsket. Det viser og at tankene og ideene som blir fremmet i bladene ikke nødvendigvis er eller blir gjennomført politikk.

Her kan Sæthers beskrivelse av hva målet til skolen er, bli tatt i bruk, “Målet er å lære barna til å gjøre alt for nasjonens liv”.²⁹⁷ Oppsummert er det en slik væremåte som fremmes, og som riktignok i varierende grad gjelder de fleste utsagnene som er relatert til skolen.

²⁹⁷ Sæther, 1942a, s. 53

Hva slags samfunnsmessige konsekvenser hadde eller kunne en slik fremstilling tenkes å få?

Som nevnt i metodekapittelet hadde ikke Norges Lærersamband eksistert som organisasjon uten de ytre omstendighetene i landet som tillot det å eksistere, og det videreføres også til tidsskriftet *Den Norske Skole*. Konsekvensene som et resultat av spesielt sambandets eksistens var veldig følbare for lærerne som ble sendt til arbeidsleir i Kirkenes fordi de protesterte på forskjellige måter mot sambandet.

Den Norske Skole bidrar også til det som trolig var en større debatt om hvilken retning NS skulle gå i, og inngår slik sett i en langt større diskurs som handler om mye mer enn skolen. Hvilken påvirkningskraft disse artiklene faktisk hadde er ikke noe som kan svares på her, men det var en plattform hvor ulike artikkelforfattere fikk dele sine tanker og idéer. Som nevnt er også spriket i ideologi innad i NS tydelig representert i bladet, som dermed ble en arena for en ideologisk kamp som fortsatte frem til freden kom og gjorde den irrelevant.

Det mest tydelige tegnet for faktiske samfunnsmessige konsekvenser er nok likevel når det gjelder skolen. Den diskursen som kommer til uttrykk konkretiseres i departementsskriv fortalte hva som skulle innføres i skolen, hva skolen skulle inneholde og være. Man kan ikke påstå at disse skrivenes var noe som trykket eksklusivt i disse bladene, det kan være at disse ble lest andre steder også, men her var de rettet direkte mot sitt viktigste publikum, lærerne.

Avslutning

Vi kan dele problemstillingen i to for enkelthetens skyld. Først, “Hvordan kom Norges Lærersambands *ideologi* frem gjennom tidsskriftet *Den Norske Skole*?”. Det som kommer tydelig frem for dem som leser bladene, er at det er ikke et helt samlet ideologisk syn som blir fremmet. Det er samlet i den forstand at det passer innen NS-rammene, og er det er de samme fløyene Sørensen presenterer i NS som også viser seg frem i *Den Norske Skole* i varierende grad. Men man får artikler med pangermanske trekk, nasjonalistiske trekk, nasjonalistisk sosialistiske trekk samt fra dem som er for et europeisk forbund av frie stater.

Den andre delen av problemstillingen blir da som følger, “Hvordan kom Norges Lærersambands *skolepolitikk* frem gjennom tidsskriftet *Den Norske Skole*?”. Som med ideologien er det ikke full enighet om hvordan skolepolitikken bør se ut. Det blir fremmet forskjellige kriterier for hvordan en skal fordele elevene i de forskjellige klassene, der noen ønsker et fokus på å tilrettelegge for de mest begavede barna, mens andre vil hjelpe alle i å finne det stedet evnene deres passer best inn. Av departementsskrivene ser man at det er lignende problemer man ser i dagens skole som faktisk blir jobbet med, som for eksempel hvordan man med begrensede ressurser skal sørge for et godt opplegg for barn som trenger tilpasset opplæring. En konkret problematikk er hvordan man kan forsøke å hjelpe hørselshemmede elever og integrere dem i undervisningen. Sammenstiller man dette med at raselære var noe som tidlig ble nevnt i bladets historie, men ikke ble ikke en del av læreplan og pensum før sommeren i 1944, kan det synes som om det ideologiske hos NS fikk meget begrenset gjennomslag ikke bare i møtet holdningskampen som pågikk, men også med skolens hverdagsproblemer. Det er tydelig at selv i et land med det som var et meget autoritært styre, brukte man lang tid på å få gjennomslag for politikk i skolen. NS sin politikk blir ikke en realitet i skolen.

Dette gjenspeiler seg i diskursen som kom til uttrykk i *Den Norske Skole*. Norges Lærersamband var en organisasjon som skulle være bindeleddet mellom lærerne og staten. Det skulle fungere som en organisasjon en kunne bruke som en støtte og til hjelp med for eksempel å få videreutdanning. Men Norges Lærersamband hadde ikke et samlet syn, og la ikke skjul på det i sin egen publikasjon. Selv i en tid hvor man kanskje skulle tro at det var begrenset hvilke meninger man kunne ha og publisere, ble det innen visse rammer publiserte motsetninger i *Den Norske Skole*. I tillegg brukte

man bladet også til å henge ut lærerne som stilte seg mot (og utenfor) sambandet. Dette kan ha bidratt til at målet lyktes i svært liten grad

Vedlegg

Innholdsfortegnelse av hele samlingen av *Det norske skoleblad*

Orvar Sæther	<p><i>Landslæder Orvar Sæther om Norges Lærersamband.</i> 1942 blad 1, s. 2-3</p> <p>Sitatboks 1942 blad 1 s. 18</p> <p><i>Grunnsyn i oppdragelsen</i> 1942 blad 2. S. 52-54</p> <p><i>Lærersambandet</i> 1942 blad 5 s.185-</p> <p><i>Ved årets slutt</i> 1942 blad 8 s.313-</p> <p><i>Norges lærersambad 5. Februar 1942 - 5. Februar 1943</i> 1943 blad 2 s. 33-</p> <p><i>Landsleder Orvar Sæthers tale på skolemøtet i Drammen 27. Febr.</i> 1943 blad 3 s.83</p> <p><i>Den nye tids skole</i> 1943 blad 7 s.228-</p> <p><i>Aktuelle skoleproblemer 1. Likhhet og rase</i> 1944 blad 9 s.314-</p> <p><i>Aktuelle skoleproblemer II Frihet og autoritet</i> 1944 blad 10 s.345</p> <p><i>Ved årsskiftet</i> 1945 blad 1 s.1-</p>
Almar Næss	<p><i>Rasjonalisering av lærerutdanninga</i> 1942</p>

	<p>blad 1, s. 4-8</p> <p><i>Omkring reformer av matematikkundervisningen i våre realgymnas</i> 1942 blad 4 s.139-</p> <p><i>Kan artiumsvitnemålet være et sikkert uttagningsgrunnlag for adgang til vidergående studium?</i> 1944 blad 4 s.105-</p> <p><i>Rundskriv til skolestyrene og de høgre almenskoler. Skolebarn og skoleungdom til arbeidshjelp i jordbruket i 1944</i> 1944 blad 5 s.176-</p> <p><i>Nye retningslinjer i lærerutdanningen</i> 1944 blad 6 s. 187</p> <p><i>Yrkesskolene og almendannelsen</i> 1944 blad 7 s.236-</p> <p><i>Hvor lå Leiv Eiriksons Vinland?</i> 1945 blad 1 s.4-</p> <p><i>Lærerstudiene ved Universitetet</i> 1945 blad 4 s.104-</p> <p><i>Skole og undervisning</i> 1945 blad 4 s.109-</p>
Olav Steinnes	<p><i>Læreren som deltager i arbeidet med å skape <u>virkelige kulturmennesker</u></i> 1942 blad 1 s.8</p> <p><i>Synbare oppgaver for skolen no.</i> 1942 blad 6</p>

	s.249
Ph. Bing	<i>Norges lærersamband, det store framsteget</i> 1942 blad 1 s.32-
Fredrik Voss	<i>Grunnsyn ved sogeopplæringa i skulen</i> 1942 blad 1 s. 9- <i>Norrønlina i gymnaset</i> 1942 blad 4 s.143- <i>Larsk Eskeland</i> 1942 blad 7 s.308 <i>Nokre problem i sogeopplæringa</i> 1943 blad 4 s.114- <i>Gamalnorsken i folkemedvit og skule</i> 1944 blad 5 s.146- <i>Eksamensproblemet i den høgare skulen</i> 1945 blad 4 s. 97-
S.M. Hagen	<i>Karakterdannelse</i> 1942 blad 1 s.11 <i>De høgre skoler i Vest-Agder</i> 1945 blad 3 s.73-
Ewald Sundberg	<i>SVART og HVITT og oppdragelse</i> 1942. Blad 1 s.12-13 <i>“Peer Gynt” i dag</i> 1942 blad 5 s.204- <i>Hvordan vekker vi best de unges interesse for skolen</i> 1943 blad 9 s.292

	<i>“Holmerne de graa” En bok om skjønnhet og kultur 1944 blad 2 s.57-</i>
Sigurd Saxlund	<i>Raselæren 1942 blad 1 s. 13-14</i> <i>Rase og kultur 1942 blad 5 s. 190-</i>
J. Fredrik Næss	<i>Leike- og idrettsmateriell 1942 blad 1 s. 15-18</i>
F. Næss	<i>Skiløping i skolen: Utforrennet 1942 blad 1 s. 26</i> <i>Foran sommerens skoleidrett 1942 blad 3 s.97-</i> <i>Skøyteløping i skolen 1944 blad 10 s.354</i>
Hallvard Tveiten	<i>Sagatida i Norgesskolen. 1942 blad 1 s. 19-20</i> <i>Fridtjof Nansen som folkeoppseder 1942 blad 3 s.112-113</i> <i>Framhaldsskolens plass i ungdommens opplæring og utdanning 1942 blad 7 s.286</i> <i>Framhaldsskolens plass i ungdommens opplæring og utdanning 1942 blad 8 s.317-</i> <i>Framhaldsskolens plass i ungdommens</i>

	<p><i>opplæring og utdanning</i> 1943 blad 1 s. 4</p> <p><i>Nyreising og nyskapning i norsk skule.</i> 1944 blad 2 s.14-</p> <p><i>Anders Hovden</i> 1944 blad 4 s.115-</p> <p><i>Erling Insnes: nasjonalfilosof og oppsedar</i> 1945 blad 1 s.14-</p> <p><i>Den norrøne bondeskulen</i> 1945 blad 2 s.46-</p>
Arne Uhl	<p><i>Skolen og den nye tid</i> 1942 blad 1 s. 21-22</p> <p><i>Matematikkundervisningen i realskolens 1. Og 2. Klasse</i> 1942 blad 3 s.102-104</p>
H.F. Bang	<p><i>Tyskundervisning i folkeskolen</i> 1942 blad 1 s. 23</p> <p><i>Ny tysk lesebok for gymnasiet (anmeldelse)</i> 1943 blad 5 s. 155</p> <p><i>Ny tysk lesebok for realskolen (anmeldelse)</i> 1943 blad 8 s.270-</p> <p><i>Pensum i tysk for realskolen og gymnasiet</i> 1945 blad 2 s. 41</p>
Kari Aas	<p><i>Ettermæle</i> 1942 blad 1 s. 24-25</p> <p><i>Radiolytterne skal utforskes</i> 1942 blad 1 s.29</p> <p><i>Brødrene Diehls eventyrfilmer</i> 1942 blad 2 s.</p>

76-77

Kunst og ukunst i Nasjonalgalleriet 1942 blad 3 s. 114-

Olofsborg - Olavinlinna: Et mektig minne om Hellig-Olav i Finland 1942 blad 4 s.157

Heimferd og hellighet 1942 blad 5 s.202

Litt om utsillingen "Håndverk og teknikk" og de tyske fag- og yrkesskoler 1942 blad 5. 215-

Norsk folketone og norsk natur 1942 blad 6 s.254

Ætt og frende 1942 blad 8 s.329-

Påskeuken i våre gamle tradisjoner 1943 blad 4 s.122-

Folkevisene i Tyskland 1943 blad 4 s.132

Midtsommarfesten 1943 blad 6 s.199-

Haig og horg - hov og vêsted. 1943 blad 8 s.262-

Jul i Hålogaland 1943 blad 10 s. 321

Germanerære 1944 blad 5 s. 162-

	<i>Istidskunst og ornamentikk</i> 1945 blad 1 s.19-
Ellen Haugseth	<p><i>Lærersambandet</i> 1942 blad 1 s. 25</p> <p><i>Heim og skole</i> 1942 blad 1 s. 30-</p> <p>“<i>Hvad burde du vite om den nye tid</i>” (anmeldelse) 1942 blad 5 s.207-</p> <p><i>Sosiale oppgaver i folkeskole.</i> 1944 blad 8 s.277-</p>
J.S. Volle	<p><i>Utlandet</i> 1942 blad 1 s.27-28</p> <p><i>Norske lærere besøker Stuttgart og skoler der</i> 1942 blad 4 s.146-</p> <p><i>Utlandet</i> 1943 blad 1 s.14-</p> <p><i>Utlandet</i> 1943 blad 2 s. 74-</p> <p><i>Utlandet</i> 1943 blad 4 s.130-</p> <p><i>Utlandet</i> 1943 blad 8 s. 271-</p> <p><i>Norsk folkeoppseding</i> 1944 blad 4 s.112-</p> <p><i>Gamle norske utbygder i det britiske øyrike</i> 1944 blad 6 s.213</p> <p><i>Øyi Man i vikingtidi</i> 1944 blad 7 s. 243-</p>

	<p><i>Dei høgare skulane i Asker</i> 1944 blad 8 s. 284</p> <p><i>Falt for sitt land</i> 1944 blad 8 s.300-</p> <p><i>Herman Anker</i> 1945 blad 1 s.8-</p>
Albert Olafson / Anders Kvaløy(?)	<i>Frå barndom til ungdom</i> 1942 blad 1 s. 41
Departementskriv	<p>1942 blad 1 s. 44-</p> <p>1942 blad 2. S. 82-</p> <p>1942 blad 3 s. 133</p> <p>1942 blad 4 s.167-</p> <p>1942 blad 5 s. 223-</p> <p>1942 blad 6 s. 263-</p> <p>1942 blad 7 s. 304</p> <p>1942 blad 8 s.346</p> <p>1943 blad 1 s. 21-</p> <p>1943 blad 2 s. 58-</p> <p>1943 blad 4 s. 140.</p> <p>1943 blad 5 s.169-</p> <p>1943 blad 6 s. 223-</p>

	<p>1943 blad 8 s. 275-</p> <p>1943 blad 10 s.343</p> <p>1944 blad 1 s. 25-</p> <p>1944 blad 3 s.98-</p> <p>1944 blad 6 s.228-</p> <p>1944 blad 7 s. 264-</p> <p>1944 blad 8 s.311-</p>
Harald Jensen	<i>Evnegruppering i folkeskolen</i> 1942 blad 2 s.60-62
J. Eldal	<p><i>Historien i skolen</i> 1942 blad 2 s.63-66</p> <p><i>Humanismen i oppdragelse og samfunnsliv</i> 1942 blad 5 s.198-</p> <p><i>Sæden vi slår</i> 1943 blad 3 s.94-</p> <p><i>Disiplin</i> 1943 blad 9 s.289-</p> <p><i>Disiplin</i> 1944 blad 1 s. 7-</p> <p><i>Lærebokspørsmålet</i> 1944 blad 3 s. 71-</p> <p><i>Disiplin</i> 1944 blad 5 s.149-</p> <p><i>Skolen og disiplinen</i> (utdrag fra bok) 1944</p>

	<p>blad 9 s. 321-</p> <p><i>Samfunnets grunnfundament</i> 1945 blad 1 s.12-</p> <p><i>Spesialisering i folkeskolen</i> 1945 blad 3 s.66-</p>
<p>Mathias Borgersen</p>	<p><i>Snorres kongesagaer</i> (anmeldelse) 1942 blad 2 s. 66-67</p> <p><i>Kristoffer Janson 1841-1917 Grossersønnen fra Bergen som ble målmann og forkjemper for folkehøgskolen</i> 1942 blad 3. S.117-121</p> <p><i>Kampen for Norge II</i> (anmeldelse) 1942 blad 3 s.132</p> <p><i>Rikard Nordraak</i> 1942 blad 4 s.155</p> <p><i>Sveriges folkeskole 100 år</i> 1942 blad 5 s.187-</p> <p><i>Johan Herman Wessel</i> 1942 blad 6 s.234</p> <p><i>Johan Nordal Brun</i> 1942 blad 8 s.332</p> <p><i>Litt historikk om Oslo Katedralskole</i> 1943 blad 3 s.88-</p> <p><i>Olav Aukrust</i> 1943 blad 4 s.118-</p> <p><i>Edvard Grieg</i> 1943 blad 6 s.177-</p> <p><i>Et møte mellom to åndsverdener</i> 1943 blad 6</p>

	<p>s.213-</p> <p><i>Mannen som ga oss et nytt verdensbilde</i> <i>Nikolaus Kopernikus</i> 1943 blad 7 s.232-</p> <p><i>Den svenske folkehøgskole 75 år</i> 1943 blad 8 s. 247</p> <p><i>Folkehøgskolens gjennombrudd i</i> <i>skandinaviske land, og mannen som førte</i> <i>tanken frem til seier: N.F.S Grundtvig</i> 1943 blad 10 s.325-</p> <p><i>Hvordan de svensk-finske lærere fikk sitt eget</i> <i>lærerblad</i> 1944 blad 2 s.54-</p> <p><i>En merkedag for borger og</i> <i>almueskolevesenet i København</i> 1944 blad 5 s. 161-</p> <p><i>Den danske folkehøgskole 100 år.</i> 1944 blad 5 s.170-</p> <p><i>Omgangsskolelæreren</i> 1944 blad 9 s.330-</p>
Vidkun Quisling	<p>Sitatboks 1942 blad 2 s. 67</p> <p>Sitatboks 1942 blad 3. S. 113</p> <p>Sitatboks 1942 blad 5. S. 213</p> <p>Sitatboks 1942 blad 5. S. 214</p>

	Sitatboks 1942 blad 6. S. 262
Anders Kvale	<i>Obligatorisk skolehageundervisning: skolehagens betydning for øket matproduksjon</i> 1942 blad 2 s.68-69
Martin Myre	<i>Skolehagen: Litt om hva den gir og hva den krever</i> 1942 blad 2 s. 70-71
T.H. Wilhelm	<i>Læreryrke og lærerutdanning i Sovjetsamveldet</i> 1942 blad 2 s. 72- <i>Læreryrke og lærerutdanning i Sovjetsamveldet</i> 1942 blad 3. s. 108- <i>Europas oppgave i oppfostringsvitenskapen</i> 1943 blad 2 s.36-
Finn Lien	<i>Store pedagoger: Johannes Ludovicus Vives</i> 1942 blad 2 s. 74-75 <i>Norske pedagoger: Nils Christian Egede Hertzberg</i> 1942 blad 7 s.303 <i>Store pedagoger: Filip Melankton</i> 1943 blad 2 s. 40-
Johs. Bjørnsen	<i>Overgangen fra folkeskolen til den høgre skolen</i> 1942 blad 2 s. 77- <i>Matematikken i den høgre skole</i> 1943 blad 2 s. 50- <i>Matematikken i den høgre skole</i> 1943 blad 3

	s. 96-
Sofre Herstad	<i>Utfartstrang og herbergsbevegelse</i> 1942 blad 2 s. 80-
Thor Linge Sværen	<i>Skolefilmen i Tyskland: Organiseringen</i> 1942 blad 3 s. 106-
Jan Olstad	<i>Hvordan "De Sandvigske samlinger" ble til</i> 1942 blad 3 s.122-
Karl Bergersen	<p><i>Tegneopplæring på høgre trinn</i> 1942 blad 4 s.144-</p> <p><i>Tegneopplæringa i den høgre skule</i> 1942 blad 5 s.192-</p> <p><i>Tegneopplæringa i den høgre skole skole</i> 1942 blad 7 s.288-</p> <p><i>Undervisning i frihåndstegning (anmeldelse)</i> 1942 blad 8 s. 326</p> <p><i>Gustav Vigeland</i> 1943 blad 9 s.295-</p> <p><i>Gustav Vigeland</i> 1943 blad 10 s.317-</p> <p><i>Edvard Munch</i> 1944 blad 4 s.125-</p> <p><i>Tegning i folkeskolen</i> 1944 blad 5 s. 151-</p> <p><i>Barnetegning II</i> 1944 blad 7 s.249-</p>
Uten forfatter	<i>Fra statens gymnastikkinspekør</i> 1942 blad 4 s.151-

Kroppsopplæringa i skolen: Intervju med Statens kvinnelige gymnastikkinspektør frøken Sofie Herstad 1942 blad 4 s.179

Norges nyreising 1942 blad 6 s.240-

Det norske Samlaget 75 år 1943 blad 3 s.98-

Tysk kulturfilm gjennom 25 år 1943 blad 3 s.99-

Skolemøtet i Oslo 1943 blad 4 s. 126-

Skolemøtet i Skien 1943 blad 5 s.145-

Skuleting i Molde 1943 blad 6 s. 183-

Rundskriv fra kyrkje- og undervisningsdepartementet til lærerskulane: Lærerskulane 1943 blad 6 s.190-

Bygg svømmedammer! 1943 blad 6 s.212-

Fylkesledermøte i Oslo 1943 blad 7 s.225-

Skuledirektørmøte 24.-29. Jan. 1944 1944 blad 2 s.33-

Nasjonalsosialister i norsk diktning (av M.B., Mathias Borgersen?) 1944 blad 2 s.49-

Ny fylkesleidar for Norges Lærersambad på

	<p><i>vestlandet</i> 1944 blad 2 s.53</p> <p><i>Intervju med skoledirektøren i Borg om aktuelle skole spørsmål</i> 1944 blad 3 s. 70-</p> <p><i>Fylkesleidarmøte i Norges Lærersamband</i> 1944 blad 7 s.233-</p> <p><i>Nasjonalhøgskolen</i> 1944 blad 9 s.324-</p>
E. Thomassen	<p><i>Lær å svømme! Redd deg selv! Redd andre!</i> 1942 blad 4 s.152</p> <p><i>Lær barna å svømme i sommer.</i> 1944 blad 6 s. 211-</p> <p><i>Badeanlegg og svømming</i> 1944 blad 8 s. 293-</p>
O.M.L. Selberg	<p><i>Dr. Almar Næss: Tall- og bokstavregning (anmeldelse)</i> 1942 blad 4 s.174</p>
R. Lyngnes	<p><i>Utvida biologi som skulefag</i> 1942 blad 5 s.191</p>
R. Skancke	<p><i>Lov av 18. Juni 1942</i> 1942 blad 6 s.261</p> <p><i>Kirke- og undervisningsdepartementets sjef minister R. Skancke om aktuelle skole spørsmål</i> 1943 blad 1 s. 2-</p> <p><i>Kirke og skole i året som gikk</i> 1945 blad 1 s.2-</p>
Halstein Sjølie	<p><i>Skolen i går og i dag</i> 1942 blad 7 s.284</p>

John F. Johnsen	<p><i>Oppdragelsens mål</i> 1942 blad 7 s.295</p> <p><i>Ungdomsskolene i Østfold</i> 1944 blad 3 s.76-</p> <p><i>Ungdomsskoletanken</i> 1945 blad 2 s. 49-</p>
Sverre Tveito	<p><i>Noregs-skulen</i> 1942 blad 7 s. 299</p> <p><i>Noregs-skuen</i> 1943 blad 2 s.35-</p>
J. Jorvik	<i>Landsfolkeskolen - kretsregulering</i> 1942 blad 8 s.314-
Andreas Thue	<i>Gymnastikk: for menn og større gutter, i dagtabeller</i> 1942 blad 8 s.336
S. Eitrem	<i>Mysteriereligioner i antikken</i> 1943 blad 1 s. 3-
Reidar Lorentzen	<p><i>Kirkekunnskap i barne- og ungdoms-skolen</i> 1943 blad 1 s. 6-</p> <p><i>Helsing frå Austfold</i> 1944 blad 3 s.65-</p>
Inge S. Myklebust	<i>Kravet om bedre skoletannpleie - en plikt overfor folk og samfunn</i> 1943 blad 1 s. 9-
Sigmund Feyling	<p><i>Kirkens stilling i dag</i> 1943 blad 1 s.10-</p> <p><i>Norsk kristendom</i> 1944 blad 5 s. 158-</p> <p><i>Er det behov for kirken i den nye tid?</i> 1944 blad 10 s. 352-</p> <p><i>Johan Nordahl Brun</i> 1945 blad 4 s.122-</p>
M. Kamitake	<i>Skoleoppfostring i Japan</i> 1943 blad 2 s.46-

Fridtjof Nansen	Sitatboks 1943 blad 2 s. 76
TH. Heckel	<i>Luthers lille katekisme og virkeligheten</i> 1943 blad 4 s.117.
Maria Sugg	<i>Den tyske yrkesskole for gjenter</i> 1943 blad 4 s.124-
Tyra Bentsen	<p><i>Sangen i skolen</i> 1943 blad 4 s.128-</p> <p><i>Skolesangen i Tyskland</i> 1943 blad 7 s.231-</p> <p><i>Skolesangen i Tyskland</i> 1943 blad 8 s.267-</p> <p><i>Sangen i skolen</i> 1943 blad 10 s.323-</p> <p><i>Sangen i skolen</i> 1944 blad 3 s.95</p> <p><i>Sangen i skolen</i> 1944 blad 5 s.174-</p> <p><i>Sangen i skolen</i> 1944 blad 7 s.254-</p> <p><i>Sangen i skolen</i> 1945 blad 1 s.21-</p> <p><i>Professor Hans Gude</i> 1945 blad 3 s. 81-</p>
Karl Arnhold	<i>Tre grunnlover i yrkesopplæringen: Jern oppdrar - tre former - mannskap skaper</i> 1943 blad 5 s. 149-
H.A. Aamundsen	<p><i>Mellon teknikkens vidundere.</i> 1943 blad 5 s. 150-</p> <p><i>“Vi synger julekvad” Julesalmene våre etter Landstads reviderte salmebok</i> 1943 blad 10</p>

	<p>s.327-</p> <p><i>Skolen i Asker gjennom 100 år</i> 1944 blad 1 s. 10-</p> <p><i>Norsk folkesang gjennom 75 år</i> 1944 blad 9 s.317-</p>
Knut Nesheim	<i>Barna i våre hjem og skole</i> 1943 blad 6 s.181-
Olav Barstein	<p><i>Sløyd og sløyd lærere</i> 1943 blad 6 s.184</p> <p><i>Steinalderens kunstmalerier</i> 1944 blad 2 s.50-</p>
Johan Corneliusen	<i>Bygg svømmedammer!</i> 1943 blad 6 s.212-
Magne Skrede	<i>Morsmål som skolens sentralfag</i> 1943 blad 7 s.236-
Olav Wetting	<p><i>Norsk luftfart - en oppgave for ungdommen</i> 1943 blad 8 s.259</p> <p><i>Ny veier i ungdommens opplæring</i> 1944 blad 2 s.35</p> <p><i>De komm. framhaldsskoler i Oslo.</i> 1944 blad 8 s.272</p>
Pierre Dumont	<i>Pedagogen i dag</i> (oversatt av K.A (Kari Aas?)) 1943 blad 8 s.266-
Gudmund Schnilter	<i>En tysk professors "Norges historie"</i> (anmeldelse) 1943 blad 8 s.273-

Thorbj. Heyerdahl	<i>Yrkestelling</i> 1943 blad 9 s. 300- <i>Yrkesrettleiing</i> 1944 blad 2 s.39- <i>Yrkesopplæring og yrkesvegledning for unge piker</i> 1944 blad 6 s. 2917-
Jakob Bakke	<i>Arbeidsskolen.</i> 1943 blad 10 s.313-
Lübomir Russeff	<i>Oppfostringsidealer i Bulgaria</i> 1944 blad 1 s. 2-
Anders Hovden	<i>Attersyn</i> 1944 blad 1 s. 16-
Trygve Gythfeldt	<i>Arbeid for tannhelse gjennom årene.</i> 1944 blad 2 s.42-
A.M. Olav	<i>Jesus og barna</i> 1944 blad 3 s.68-
Sigurd Næs	<i>Kirke og skole</i> 1944 blad 3 s.73-
Philip Victor Schnell Bing	<i>De høgre skoler i Østfold</i> 1944 blad 3 s. 81-
L.O. Larsen	<i>Skoleboksamlinge i Østfold</i> 1944 blad 3 s.
Kjell Rabe	<i>Skoleidretten i Østfold</i> 1944 blad 3 s.87-
E. Honningsvåg	<i>Skolen og samfunnet</i> 1944 blad 3 s.89-
O.K. Vasbakke	<i>Skulehagesaka i Austfold</i> 1944 blad 3 s.90-
Georg Ibsen	<i>Folkeskolen: Vårt mål - Våre oppgaver</i> 1944 blad 3 s. 93-
E. Ungerer	<i>Hvordan er oppfostring i det hele tatt mulig?</i> 1944 blad 4 s.119-
Hjalmar Aaserud	<i>Revisjon av normalplanen</i> 1944 blad 4 s.133-

Karl Seiler	<i>Sosial-psykologisk grunnlegging av skoleombot i by og på land</i> 1944 blad 5 s. 164-
Olav Munkeby	<i>Nord-Trøndelag</i> 1944 blad 6 s.185-
Andr. Stenseth	<i>Levanger off. lærerskole</i> 1944 blad 6 s.191- <i>Stiklestad kirke</i> 1944 blad 6 s.204-
A. Nordback	<i>Skoleforhold i Nord-Trøndelag i dag</i> 1944 blad 6 s.195-
J. Størseth	<i>Omkring ungdomsskolene i Nord-Trøndelag</i> 1944 blad 6 s. 196-
Trolv Tveiten	<i>Den høgare skulen i Nord-Trøndelag</i> 1944 blad 6 s.199-
J. Vonheim	<i>Kirkens betydning og plass i samfunnslivet</i> 1944 blad 6 s.202-
Johan Næss	<i>Litt om skoleforhold for den praktiske opplæring av ungdom i Nord-Trøndelag</i> 1944 blad 6 s.207-
Sverre Gamlesæter	<i>Kring reisinga av den fyrste norske folkehøgskolen</i> 1944 blad 6 s.209- <i>Tale og Åtferd</i> 1944 blad 9 s.337- <i>Jaako Länkelä: Ein av forkjemparane for finsk skule på nasjonal grunn</i> 1945 blad 3 s.79-
Nini Bø	<i>Mor og barn i norsk kunst</i> 1944 blad 7 s.240-
Jens Holter	<i>Stor-Oslo fylke</i> 1944 blad 8 s.265-

	<p><i>Trekk av Aker skolevesens historie</i> 1944 blad 8 s.278-</p> <p><i>Kunst i skolen</i> 1945 blad 3 s.69-</p>
N. R. Fløttre	<i>Disiplin (kontakt mellom heim og skole).</i> 1944 blad 8 s.267-
Ingvar Tveraaen	<p><i>Reformer i den høyere skole</i> 1944 blad 8 s.271-</p> <p><i>Vår høgre skole og arbeidsforholdene der</i> 1945 blad 3 s. 78-</p>
Thorstein Slaatten	<i>Skoleidretten i Asker</i> 1944 blad 8 s. 288-
Sven Grimstvedt	<i>Nordmarka og skulen der</i> blad 8 s.289-
H. Wasenden	<i>Det norske folketoet</i> 1944 blad 8 s.299-
Willy Klevenberg	<i>Hvorfor nasjonalhøgskulen?</i> 1944 blad 9 s.324-
Trygve Gran	<i>Modellflyveren</i> (Bearbeidelse) 1944 blad 9 s. 332- (Anmeldelse av Olav Wetting)
H. Haukås	<p><i>Læreryrket og grunnlaget for karakterdanninga</i> 1944 blad 9 s.333-</p> <p><i>Normalplan for ungdomsskulen</i> 1945 blad 4 s. 124-</p>
Hans Storløyken	<i>Norsk sløyd</i> 1944 blad 9 s.336-
Robert Hødal	<i>Våre gamle kulturminnesmerkers bevarelse</i> 1944 blad 10 s.348-

	<p><i>Julens symbol - juletreet</i> 1944 blad 10 s.362-</p> <p><i>Norsk Folkemusem 50 år.</i> 1945 blad 2 s.33-</p>
Jørgen Haugedal	<p><i>Olav Sletto: Ættbunden</i> (anmeldelse) 1945 blad 1 s.23-</p> <p><i>Jørund Telnes</i> 1945 blad 2 s.43-</p> <p><i>Ola Setrom: Nokre ord om mannen og verki hans ved 50 årsdagen.</i> 1945 blad 3 s. 75-</p> <p><i>Den norske ungdomsskolen og Jakob Sverdrup</i> 1945 blad 3 s. 85-</p> <p><i>Overlærer Olav Hoprekstad 70 år</i> 1945 blad 4 s.119-</p>
Ragnhild Storsteen	<p><i>Eventyr og karakter</i> 1945 blad 2 s. 38-</p> <p><i>Eventyr og karakter II</i> 1945 blad 4 s.112</p>
Jarl Berge	<p><i>Nye veger i sløydundervisningen</i> 1945 blad 3 s. 88-</p>
M. Walaker	<p><i>Christoffer Bruun: Folkevekkjaren - Ein profet</i> 1945 blad 4 s.115-</p>

Referanseliste

- Bang, H. F. (1942). Tyskundervisningen i folkeskolen. *Den Norske Skole*, 1(1), 23.
- Bing, P. (1942). Norges Lærersamband, det store framsteget. *Den Norske Skole*, 1(1), 32.
- Borgersen, M. (1942). Sveriges folkeskole 100 år. 18. Juni 1842—18. Juni 1942. *Den Norske Skole*, 1(5), 187–190.
- Dahl, H. F., Hagtvet, B., & Hjeltnes, G. (2009). *Den norske nasjonalsosialismen: Nasjonal Samling 1933 - 1945 i tekst og bilder*. Pax.
- Departementsskriv. (1942a). *Den Norske Skole*, 1(2), 82–85.
- Departementsskriv. (1942b). *Den Norske Skole*, 1(1), 44–47.
- Departementsskriv. (1943a). *Den Norske Skole*, 2(1), 21–23.
- Departementsskriv. (1943b). *Den Norske Skole*, 2(2), 58–61.
- Departementsskriv. (1943c). *Den Norske Skole*, 2(5), 169–170.
- Departementsskriv. (1943d). *Den Norske Skole*, 2(10), 343–344.
- Departementsskriv. (1944a). *Den Norske Skole*, 3(3), 98–100.
- Departementsskriv. (1944b). *Den Norske Skole*, 3(8), 311–312.
- Eldal, J. (1942). Historien i skolen. *Den Norske Skole*, 1(2), 63–66.
- Eldal, J. (1944). Lærebokspørsmålet. *Den Norske Skole*, 3(3), 71–73.
- Eldal, J. (1945). *Samfunnets grunnfundament*. 4(1), 12–14.
- Ellen Haugseth. (1942). Lærersambandet. *Den Norske Skole*, 1(1), 25.
- Feyling, S. (1943). Kirkens stilling i dag. *Den Norske Skole*, 2(1), 10–13.
- Færøy, F. (2023). Lærerstriden. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/l%C3%A6rerstriden>

Johannessen, L. E. F., Rafoss, T. W., & Rasmussen, E. B. (2020). *Hvordan bruke teori? : Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Universitetsforlaget. <https://allvit.no/bok/9788215045436-hvordan-bruke-teori-nyttige-verktoy-i-kvalitati/lese>

Kamitake, M. (1943). Skoleoppfostringen i Japan. *Den Norske Skole*, 2(2), 46–48.

Karcher, N. K. (2018). *Kampen om skolen: Nazifisering og lærernes motstand i det okkuperte Norge*. Dreyers Forlag.

Klevenberg, W. (1944). Hvorfor nasjonalhøgskolen? *Den Norske Skole*, 3(9), 326–329.

L.H.K. (1942). Norges Nyreising. *Den Norske Skole*, 1(6), 240–249.

Lien, A. B. (2013). *En ny ånd i skolen: Nasjonal Samlings skolepolitikk 25.9.1940 - 31.12.1942* [Master thesis]. <https://www.duo.uio.no/handle/10852/36678>

Putin, V. (2021, juli 13). *On the Historical Unity of Russians and Ukrainians*. President of Russia. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>

Russeff, L. (1944). Oppfostringsidealer i Bulgaria. *Den Norske Skole*, 4(1), 2–6.

Saxlund, S. (1942). Raselæren. *Den Norske Skole*, 1(1), 13–14.

Sjølie, H. (Red.). (1942a). ! *Den Norske Skole*, 1(1), 1.

Sjølie, H. (1942b). Skolen i går og i dag. *Den Norske Skole*, 1(7), 284–285.

[Skodvin, M. \(2023\). Kirkenesferden.](#) *Store norske leksikon*. <https://snl.no/Kirkenesferden>

Sæther, O. (1942a). Grunnsyn i oppdragelsen. *Den Norske Skole*, 1(2), 52–54.

Sæther, O. (1942b). Landsleder ORVAR SÆTHER om Norges Lærersamband. *Den Norske Skole*, 1(1), 2–3.

Sæther, O. (1942c). Lærersambandet. *Den Norske Skole*, 1(5), 185–186.

Sæther, O. (1943a). Den nye tids skole. *Den Norske Skole*, 2(7), 228–230.

Sæther, O. (1943b). Norges Lærersamband. 5. Februar 1942—5. Februar 1943. *Den Norske Skole*, 2(2), 33–34.

Sæther, O. (1944a). Aktuelle skoleproblemer: 1. Likhhet og rase. *Den Norske Skole*, 3(9), 314–316.

Sæther, O. (1944b). Aktuelle skoleproblemer II. Frihet og autoritet. *Den Norske Skole*, 3(10), 345–347.

Sørensen, Ø. (1989). *Hitler eller Quisling: Ideologiske brytninger i Nasjonal Samling, 1940-1945*. J.W. Cappelen.

Tveiten, H. (1942a). Fridtjof Nansen som folkeoppseder. Nansens røst om oppseding og undervisning. *Den Norske Skole*, 1(3), 112–113.

Tveiten, H. (1942b). Sagatida i Norges-skolen. *Den Norske Skole*, 1(1), 19–20.

Vogt, C. E., & Institutt for arkeologi, konservering og historie (IAKH) ved U. (2022, oktober 2). *Nansen i norsk politikk—Norgeshistorie*. Norgeshistorie.

<https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1530-nansen-i-norsk-politikk.html>

Volle, J. S. (1944a). Falt for sitt land. *Den Norske Skole*, 4(8), 300.

Volle, J. S. (1944b). Norsk folkeoppseding-. *Den Norske Skole*, 4(4), 112–115.

Wasenden. (1944). Det norske folketoet. *Den Norske Skole*, 4(8), 299.